

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det helsevitenskapelige fakultet, RKBU Nord

Forskjeller i barns meninger om hva som er viktigst ved deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger.

—

Renate Rundmo

Masteroppgave i Barnevern (50 studiepoeng) – mai 2017

Veileder: Svein Arild Vis

Forord

Det er en rekke personer jeg vil takke for at denne oppgaven har blitt mulig.

Jeg vil aller først takke alle skoleelevene, ansatte i barneverntjenesten og studenter ved barnevernspedagogutdanningen som deltok i denne undersøkelsen.

Så vil jeg takke min veileder Svein Arild Vis. Du har en egen evne til å få andre til å reflektere over tema. Du har med din tålmodighet vært til uvurderlig hjelp til å systematisere og rydde både i hodet og på papiret. Takk for at du deler din kunnskap om barns deltakelse med meg.

Takk til min samboer Thomas Pedersen for din tålmodighet og forståelse i prosessen med masteroppgaven. Og til sist vil jeg takke Jesper, min 10 år gamle sønn som er levende opptatt av barns rettigheter og har mang en gang satt i gang samtaler om denne tematikken og hvordan det påvirker barn rundt om i verden.

Denne oppgaven hadde ikke vært mulig, hadde det ikke vært for dere. Tusen takk.

Målselv, 13. mai 2017

Renate Rundmo

Sammendrag

Fra FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen) ble ratifisert i Norge i 1991, har det vært et sterkt fokus på barns rettigheter. Det har blitt en økt bevissthet både for barn, deres foresatte og myndighetene i Norge på hvordan disse rettighetene skal forvaltes på en god nok måte.

Formålet med denne studien er å finne om det er meningsforskjeller mellom barn i hva som er viktig ved deres deltakelse i vanskelige og hverdagslige beslutninger. Jeg ønsker også å finne ut om de voksne forstår hva barn mener er viktig ved deres deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger.

Oppgaven er basert på Nigel Thomas studie fra 2002 der han undersøkte hvilke muligheter barn under omsorg fra barnevernet hadde for deltakelse, og hva barna mente var viktig for dem i deres deltakelse. Studien er også basert på Svein Arild Vis doktoravhandling fra 2014, der han så på faktorer for barns deltakelse i barnevernet.

Deltakerne i undersøkelsen er barn i 7. (N=70) og 10. Klasse (N=77), voksne som jobber i barneverntjenester og studenter fra barnevernsutdanningen (N=58). Det ble utarbeidet to casebeskrivelser, en om en hverdagslig beslutning og en om en vanskelig beslutning. Barn og voksne ble bedt om å rangere viktigheten av 9 utsagn om hva som er viktig ved deltakelse i forhold til hver av disse beslutningene. Analysen sammenligner gjennomsnittlige gruppeforskjeller mellom de to situasjonene og mellom svarene fra barn og voksne.

Hovedfunnene i denne studien er at det viktigste for barn er å bli hørt og få si sin mening når beslutninger som omhandler dem skal tas. Det er signifikante forskjeller mellom hverdagslige og vanskelige beslutninger der det er viktigere for barn å få velge i vanskelige beslutninger, mens det var viktigere at voksne tok gode avgjørelser i hverdagslige beslutninger. De voksne trodde det var viktigere for barn at voksne tok gode avgjørelser i vanskelige beslutninger. Undersøkelsen viser også at de voksne tror det er mindre viktig for barn å ikke bli presset, at det er mindre viktig for barn å velge selv i vanskelige beslutninger og at det er mindre viktig for barn å få det som de vil i vanskelige beslutninger enn det barna mener selv. I hverdagslige beslutninger tror de voksne at det er viktigere for barna at de får informasjon om hva som foregår, at det er mindre viktig for barn å få tenke på ting og at det er mindre viktig for barn at

de voksne ikke presser. Funnene har betydning for hvordan voksne tilrettelegger for barns deltakelse både i vanskelige og hverdagslige beslutninger.

Nøkkelord: Barns deltakelse, hverdagslig beslutning, vanskelig beslutning, barns mening, barns rettigheter.

Abstract

From the time the UN Convention on the Rights of the Child was ratified in Norway in 1991, there has been a strong focus on children's rights. This has led to an increased awareness for among both children, their guardians and the government on how these rights should be managed in a good way.

The purpose of this study is to determine whether there are differences of opinion between children regarding what is important in their participation in difficult and everyday decisions. I also want to find out if the adults understand what children think is important in their participation in everyday and difficult decisions.

The thesis is based on a study done by Nigel Thomas in 2002 that examined the possibilities children placed into public care had for participation and what the children thought was important to them in their participation. The study is also based on Svein Arild Vis doctoral dissertation from 2014, which looked at factors for children's participation in child welfare.

Participants in the survey are children in the 7th (N=70) and 10th grade (N=77), adults working in child welfare services and students from child welfare education (N=58). Two case descriptions were drawn up, one on an everyday decision and one for a difficult decision. Children and adults were asked to rate the importance of 9 statements about what is important in participation in relation to each of these decisions. The analysis compares the average group differences between the two situations and between the responses from children and adults.

The main findings in this study are that the most important thing for children is to be heard and make their opinion when decisions regarding them are to be taken. There are significant differences between everyday and difficult decisions. It is more important for children to choose in difficult decisions. It was more important that adults made good decisions in

everyday decisions. The adults thought it was more important for children that adults made good decisions in difficult decisions. The survey also shows that adults think it's less important for children that adults don't pressure them, that it is less important for children to choose for themselves in difficult decisions and that it is less important for children to get what they want in difficult decisions than what the children themselves think. In everyday decisions, adults believe that it is more important for the children to get information about what is happening, that it is less important for children to think about things and that it is less important for children that adults don't pressure them.

The findings have an impact on how adults facilitate child participation in difficult and everyday decisions.

Keywords: Children's participation, everyday decision, difficult decision, child's opinion, children's rights.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Sammendrag.....	2
Abstract.....	3
Introduksjon	7
Oppgavens oppbygning.....	8
1.0 TEORI.....	9
1.1 Barns deltakelse i beslutninger.....	10
1.2 Historisk til bakeblikk på barndom.....	12
1.3 Juridisk grunnlag for barns deltakelse.....	13
1.4 Barns deltakelse i dag.....	17
1.5 Deltakelse i hverdagslige beslutninger.....	19
1.6 Deltakelse i vanskelige beslutninger.....	22
1.7 Sosialarbeideres syn på deltakelse.....	27
1.8 Betydning av alder for barns deltakelse.....	29
2.0 Problemstilling.....	30
3.0 Metode	31
3.1 Design.....	31
3.2 Deltakerne	31
3.3 Måleinstrumenter	32
3.4 Analyse.....	33
3.5 Etiske hensyn	34
4.0 Resultater.....	35
4.1 Forskjeller i hverdagslige og vanskelige beslutninger.....	35
4.2 Forskjeller i barns meninger om hverdagslige og vanskelige beslutninger	37
4.3 Forskjeller mellom alder	37
4.4 Forskjeller mellom voksne og barn i hverdagslige og vanskelige beslutninger	39
5.0 Diskusjon.....	44
5.1 Forskjeller i hverdagslige og vanskelige beslutninger.....	44
5.2 Forskjeller i barns meninger om hverdagslige og vanskelige beslutninger	46
5.3 Forskjeller mellom aldersgrupper	46
5.4 Forskjeller mellom voksne og barn om hverdagslige og vanskelige beslutninger.....	47
5.5 Samsvar mellom norske barns rangeringer og funnene i Thomas (2002) undersøkelse.....	51
6.0 Metode diskusjon	51
6.1 Design.....	51

6.2 Deltakerne	52
6.3 Måleinstrumenter	53
7.0 Konklusjon	55
7.1 Forskjeller i hverdagslige og vanskelige beslutninger	55
7.2 Betydning av alder for barns deltakelse.....	55
7.3 Forskjeller på barn- og voksnes meninger	55
7.4 Samsvar mellom norske barns rangeringer og funnene i Thomas (2002) undersøkelse.....	56
8.0 Litteraturliste	57

1 Introduksjon

Ansatte i barneverntjenestene og andre som har med barn å gjøre tar hver dag beslutninger på vegne av barn med barnets beste som mål. Det har vært en stor endring i hvilket syn voksne har på barn gjennom tidene. Barndommen har gått fra å være preget av arbeid både i industri og bondesamfunn til at de fleste barn ble barnehage- og skolebarn (Korsvold, 2016). Fra Norge ratifiserte barnekonvensjonen og implementerte barns rettigheter i en rekke lovverk, har dette langt på vei vært med på å anerkjenne barn som meningsbærende og selvstendige individer. I denne oppgaven ønsker jeg å se på barns rett til deltakelse og hva barn mener er viktig for dem når beslutninger som omhandler dem skal tas. Barn er avhengig av voksne for å legge til rette for deres deltakelse, og det er dermed viktig at de voksne som jobber i barnevernet har kjennskap til alle barns hverdagsliv på et generelt nivå, men samtidig ha spesial kompetanse på barn i vanskelige livssituasjoner og hvordan de på best mulig måte skal kunne sikre barns omsorg og utvikling (Strandbu, 2011).

Jeg ønsket med denne undersøkelsen å finne ut hva barna mente var viktigst for dem i beslutningsprosesser, og om de voksne som jobber med beslutninger vedrørende barn til daglig har en forståelse og kunnskap om hva barn mener er viktigst når det skal tas avgjørelser som direkte påvirker barna. Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er å studere om det er meningsforskjeller på hva som er det viktigste for barn, i barns deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger. Problemstillingen med delproblemstillinger vil bli presentert i kapittel 2.

Dette er interessant å studere av flere grunner, for det første fordi det kan gi oss som voksne en pekepinn på hvordan den praktiske utførelsen av å sikre barns rett til deltakelse skal gjøres på best mulig måte for barnet. Hvis vi som voksne ikke har kunnskap om barns meninger når beslutninger skal tas, kan det bli vanskelig å ta beslutninger som skal sikre barns omsorg og utvikling på en måte som gir mening for barn og som videre kan styrke barns selvbylde og identitet. Mer kunnskap om at barn har forskjellige forventninger til deltakelse i hverdagslige beslutninger enn til beslutninger i barnevernet kan ha betydning for hvordan ansatte i barnevernet tilrettelegger for dette i saker. Det vil videre bevisstgjøre oss som voksne den ulikheten som finnes i maktbalansen mellom barn og voksne og på hvilken måte vi bruker denne makten overfor barn både når det kommer til hverdagslige beslutninger og vanskelige beslutninger. For det tredje er det interessant å studere fordi det bevisstgjør oss voksne på hva

deltakelse i beslutninger faktisk innebærer, både sett fra barnets perspektiv, men også fra de voksnes perspektiv. Og at vi blir bevisst hvordan samfunnet generelt legger til rette for barns deltakelse med de samfunnsendringer og normer som er med på å forme de voksnes syn på barn og barndom.

Alle barn uavhengig om de er i kontakt med barnevernet eller ikke har de samme rettighetene, og det ligger et spesielt ansvar for ansatte i offentlige virksomheter at dette skal ivaretas.

Barnevernet har et todelt ansvar, de skal yte hjelp og veiledning til familier som ønsker dette samtidig skal de er et kontrollorgan for å sikre at barns omsorg er god nok. Med barnets beste som et av de grunnleggende prinsippene tar barnevernet beslutninger som skal sikre barnets omsorg og utvikling. Det er samtidig ulike oppfatninger av hva som er til det beste for barn, og dermed viktig at både barn og voksne kan uttale seg om hva som kan være til det beste for det aktuelle barnet det skal tas en beslutning for (Strandbu, 2011). Barnevernloven er tydelig på barnets rett til medvirkning gjennom at barn har rett til å bli hørt og rett til å uttale seg, men er samtidig utydelig når det kommer til definisjon av deltakelse og den praktiske utførelsen av dette.

Det finnes en del separate studier på voksnes syn på barns deltakelse, og barns syn på deres deltakelse, men det er lite forskning i Norge som kombinerer barns meninger om hva som er viktig for dem, med om voksne som jobber direkte med barn forstår hva som er viktig for barn når de skal ta beslutninger som påvirker barn direkte. I praksis kan man ikke skille disse meningene fra hverandre, men de må kombineres for å komme frem til den beste beslutningsprosessen for det individuelle barnet saken omhandler.

1.1 Oppgavens oppbygning

Først i kapittel 1 presenterer jeg teori om barns deltakelse i beslutninger, for å avklare hvordan deltakelse forstås generelt, men også for å belyse hvordan det er forstått i denne oppgaven. Videre er kapittel 1 delt opp i flere underkapitler der det presenteres et historisk tilbakeblikk på barndom i Norge, det juridiske grunnlaget for barns deltakelse der fokuset er på hvordan barns deltakelse er beskrevet i barnevernloven og barnekonvensjonen. Videre teori om barns deltakelse i dag før kapitlene om deltakelse i hverdagslige beslutninger og deltakelse i vanskelige beslutninger beskrives i hvert sitt kapittel. I kapittelet om vanskelige

beslutninger presenterer jeg studien til Nigel Thomas (2002) som denne oppgaven er basert på, denne oppgaven er også basert på doktoravhandlingen til Svein Arild Vis (2014) som presenteres i neste kapittel om sosialarbeideres syn på deltakelse. Et tredje forskningsprosjekt oppgaven er basert på er et tverrfaglig forskningsprosjekt kalt ”snakk med oss” som omhandler barns deltakelse i hverdagsliv samt barns deltakelse i profesjonelle praksiser. Videre i kapittel 1 kommer teori om betydningen av alder for barns deltakelse. Samlet sett er teorien jeg har valgt i oppgaven relevant for å belyse flere sider av barns deltakelse både når det gjelder barn selv og de voksne som skal tilrettelegge for barns deltakelse. Beskrivelse av gjennomføringen av studien presenteres i kapittel 3 som er metodekapittelet. I kapittel 4 presenteres resultatene fra undersøkelsen. Diskusjonsdelen som er kapittel 5 drøftes resultatene samt metodiske styrker og svakheter.

1.0 TEORI

Når voksne skal legge til rette for at barn får delta i beslutninger er det viktig at både de voksne og barna har en felles forståelse av hva dette innebærer. Som jeg utdyper lengre ned i oppgaven har synet på barn i historien endret seg, og barnet er i dag ansett som et meningsbærende og selvstendig individ. Dette medfører en rekke krav til voksne omsorgsgivere, enten det er foresatte eller profesjonelle omsorgsgivere som for eksempel ansatte i barnevernet.

For å kunne legge til rette for barns deltakelse er kunnskap om deltakelse en forutsetning som er viktig for alle voksne i barns liv, men kanskje spesielt for de voksne som jobber direkte med barn. Det er ikke bare den praktiske kunnskapen som for eksempel å snakke med barn som er viktig. Å inneha kunnskap om barns utvikling kan gi en forståelse av hvorfor barna mener det de gjør og hva som er viktig for dem i den livsfasen de er i når en beslutning skal tas.

Det juridiske grunnlaget skal sikre barnet deltakelse på alle områder av livet, og gir den voksne beslutningstakeren retningslinjer og føringer for hvordan dette skal gjøres for å sikre barnets integritet og menneskeverd. Barns forståelse av deltakelse har forankring i barnekonvensjonen, der staten har lagt føringer for at alle barn i Norge skal lære om

konvensjonen på skolen. Hvordan barnas kunnskap blir forvaltet videre er de voksne i barnas liv sitt ansvar, dette gjennom for eksempel praktisk deltakelse og samtaler om temaet.

Forskning som er gjort om barn og deltakelse gir forståelse og mening av de samfunnsmessige svingningene og hva som er viktig for barn i den tiden de lever i og med de materielle og strukturelle rammene som omgir dem. I denne oppgaven skiller jeg mellom vanskelige og hverdagslige beslutninger. Dette er to former for beslutninger som kan gi ulike konsekvenser for barn. Hverdagslige beslutninger tas hver dag i barns liv. Det kan omhandle alt fra hvilket pålegg de skal ha på brødskiva til hvor familien skal reise på ferie. De fleste barn er aktive deltakere i sitt liv og deltar i dagliglivet gjennom forhandlinger for å få innflytelse på beslutninger. De vanskelige beslutningene kan være preget av krise og psykiske belastninger, og det kan være vanskelig for noen barn å delta i prosessen mot en beslutning, mens for andre vil det være enda viktigere å få delta nettopp på grunn av alvorlighetsgraden og muligheten til å kunne ha innflytelse på noe som kan påvirker livene deres i stor grad. Dette kunnskapsgrunnlaget sammen med kjennskap til tidligere forskning om sosialarbeideres syn på deltakelse, forskning på hverdagslige beslutninger og Nigel Thomas forskning om barns deltakelse vil gi en bredere betydning av de resultatene som foreligger i denne undersøkelsen.

1.1 Barns deltakelse i beslutninger.

”I sin bredeste betydning dreier *deltakelse* seg om å ta del i situerte aktiviteter og sosiale samspill” (Gulbrandsen, Seim & Østensjø, 2014, s. 39). Videre er barns sosiale deltakelse beskrevet som det samspillet barn har med mennesker rundt seg, for eksempel foreldre, venner og alle andre barnet er i kontakt med i hverdagslivet, og som igjen er med på å legge til rette for barnets utvikling gjennom erfaringene barnet gjør seg. (Gulbrandsen, et al., 2014). ”Betraktet som en sosial deltaker er barnet en aktiv forhandlingspart i utformingen av sine egne muligheter til å delta, selv om makt og ansvar er ujevnt fordelt barn imellom, så vel som mellom barn og voksne” (Gulbrandsen, et al., 2014, s. 39).

Å leve i et demokratisk samfunn handler ikke bare om deltakelse, men det handler også om retten til å la være å engasjere seg. De voksne som legger til rette for barns deltakelse må være bevisst at barn og unge gis et ansvar når de deltar og deltakelsen må ikke utgjøre et

større ansvar enn de unge klarer å håndtere (NOU 2011:20). Det er viktig for alles selvrespekt og utvikling at de får mulighet til å utøve selvbestemmelse og mange har en opplevelse av moralsk rett til å selv bestemme hvordan de skal leve sitt liv. Ved å frata mennesker denne muligheten kan det føre til krenkelse av personlig integritet og respekt for seg selv, noe som igjen kan føre til en opplevelse av avmakt. Barns deltakelse over tid former barnets forståelse av seg selv om subjekt og skaper mening i eget liv. Det blir spesielt tydelig ved de ulike institusjonaliserte overgangene barnet går gjennom, for eksempel overganger fra barnehage til barneskole, fra barneskole til ungdomsskole osv. (Gulbrandsen, et al., 2014). ”De medfører at barnet gis adgang til nye betingelser for deltakelse og til nye former for deltakelse” (Gulbrandsen, et al., 2014, s. 51).

Muligheten for deltakelse er ikke likt fordelt i samfunnet. Disse mulighetene varierer med familiebakgrunn, der for eksempel foreldrenes engasjement kan smitte over på barna, foreldrenes engasjement har sammenheng med høy utdanning. Det er viktig å anerkjenne at ikke alle barn og unge føler seg komfortabel med å benytte seg av de tradisjonelle kanalene for å delta i saker som angår dem. Enkelte barn og unge trenger tilrettelegging og hjelp som ikke er stigmatiserende. For barn og unge som er i kontakt med hjelpeapparatet er det for eksempel å ikke bli betraktet som en ”bruker”, men en ekspert i eget liv noe som kan utgjøre en forskjell i hvordan deres deltakelse blir. Det styrker barn og unges selvfølelse og gir dem en mulighet til å medvirke på en meningsfull måte (NOU 2011:20).

Barnets deltakelse også må forstås gjennom de betingelser de materielle omgivelsene eller arenaer der barns deltakelse finner sted. De materielle omgivelsene omfatter blant annet bygninger og rom som er alt fra hjem til barnehager, skoler, helsestasjon og barnevernkontorer. Videre omhandler dette utforming av lokalmiljø med for eksempel lekeparker, byrom og gater. ”Den sosiomaterielle konteksten omfatter de materielle *tingene* som vi benytter oss av, det kan være ting som *alle barn* har tilgang til eller bruker, for eksempel møbler, redskaper, hjelpemidler, transportmidler, sykler, sportsutstyr, data, blyanter” (Gulbrandsen, et al., 2014, s. 52). Det er ikke bare bruksverdien som har betydning for disse tingene, men det har også en kulturell betydning. Det kan være enkelte ting som har en symbolsk verdi for noen barn. Lokalene til barneverntjenesten og utformingen av dette vil kunne ha betydning for barns samhandling med barnevernet. Når for eksempel barnevernkontorer ikke er utstyrt med rom for samtaler med barn, åpner det for spørsmål om de fysiske omgivelsene ”henger etter” i tiden når det kommer til barns rett til å bli hørt.

”Aktuelle spørsmål blir derfor når, hvor og for hvem bestemte materielle strukturer fungerer som en *invitasjon* til en bestemt form for handling, og når, hvor og for hvem strukturene fungerer som en *ordre* til en bestemt form for handling?” (Gulbrandsen, et al., 2014, s. 53). Den materielle strukturen påvirker handlingene innenfor et bestemt område. Ved å endre de materielle strukturene kan det føre til en endring i den praksis som forgår der, for eksempel ved å utforme gode samtalerom hos barneverntjenesten kan det føre til en ny form for deltakelse og medvirkning for barn, ved at de som deltar innenfor dette rommet har en forventning og adgang til at det er nettopp dette som skal skje der.

Forståelsen for barns deltakelse er at barnet er ”... inkludert og involvert i *beslutningsprosesser* i spørsmål som er av betydning for barnet” (Strandbu, 2011, s. 37). Videre skriver Strandbu (2011) at det i lovverk og barnekonvensjonen er tydelig på at medbestemmelse ikke er det samme som å få viljen sin i alt, men at det er snakk om medbestemmelse i saker som angår barn.

1.2 Historisk til bakeblikk på barndom

Tora Korsvold (2016) skriver at på 18-tallet var det arbeidet som beskrev barns barndom, men at det på begynnelsen av 1900-tallet endret seg ved at barnearbeid i industrien tok slutt. I bondesamfunnet ble enda barn på denne tiden regnet med som arbeidskraft. Etterhvert ble de fleste barn barnehagebarn og skolebarn. I løpet av det 20. Århundre ble organiseringen av barndommen skjøvet fra det private til det offentlige. Dette ansvaret ble overført til profesjoner som lærer og barnehage profesjoner. Grunnen var at det i perioden etter andre verdenskrig oppsto store politiske og samfunnsmessige endringer. Det ble store endringer på arbeidsmarkedet og flere kvinner ble yrkesaktive. Videre en utbygging av skolen, utbygging av velferdsordninger, fremvekst av forbrukersamfunnet, barns nye rettigheter og ulike medier ble tatt i bruk for å spre kulturelle ytringer, er noe av det som førte til en stor endring for barns hverdag og oppvekstvilkår (Korsvold, 2016).

1.3 Juridisk grunnlag for barns deltakelse

”Med bakgrunn i stadig mer omfattende erkjennelse av oppvekstbetingelsenes betydning, sterkt påvirket av den økende kunnskapsutvikling, fikk samfunnets ansvar for å gripe inn i familien en styrket legitimitet” (NOU 2012:5, s. 26). Norge fikk den første barnevernloven i verden; Vergemålsloven av 1896. Målet var å gripe inn overfor vanskeligstilte barn under 16 år. Dette handlet i stor grad om barn som hadde begått kriminelle handlinger, men også de som var forsømt og mishandlet og som ikke fikk nødvendig omsorg og beskyttelse i hjemmet. Den nye barnevernloven av 1953 og innføringen av barnetrygd i 1946 var starten på en støttende familiepolitikk som også gav en viss form for kontroll av familien som et godt nok oppvekststed for barna (NOU 2012:5). ”Etter hvert utfoldet den kjente samtidshistorien seg med økt tid på skolen, skolefritidsordning for omsorg, oppbevaring etter skoletid og fremfor alt, om enn langsam sammenlignet med land det var naturlig å sammenligne oss med, utbygging av barnehage tilbudet” (NOU 2012:5, s. 27). Statens krav og støtte til familien om å gi barn gode nok oppvekstvilkår som finnes i dag, har fulgt samfunnets utvikling over tid.

”Etter norsk rett regnes personer som barn fra de er født og frem til de når myndighetsalderen på 18 år” (NOU 2012:5, s. 35). Lovgivningen i Norge har beveget seg fra foreldrenes omfattende myndighet overfor sine barn til i dag, der barnas beste skal være det viktigste i foreldreomsorgen.

Det er flere artikler i barnekonvensjonen som spesifikt krever at barnets beste skal være fokus i beslutningsprosesser. Det er for eksempel artikkel 9 nr.1 som sier at et barn har rett på å ikke bli skilt fra sine foreldre mot deres vilje. Dette med mindre kompetente myndigheter vurderer at dette er til barnets beste, gjennom rettslig prøving og i henhold til gjeldende lover og regler. En annen artikkel er artikkel 21 som sier at parter som tillater adopsjon skal påse at barnets beste er det overordnede hensyn (Haugli, 2013).

Artikkel 12 er det første internasjonale instrumentet som ivaretar barns rett til å bli hørt i saker som angår dem. Den er sentral i betydningen av å anerkjenne barn som selvstendige individer. Barn skal komme til ordet i egne saker og bli lyttet til, for å vise respekt for barna som mennesker og for å ivareta barnas integritet og verdighet. Dette gjelder både for stat og forholdene mellom private, for eksempel forholdet mellom foreldre og barn (Sandberg, 2013).

Sandberg (2013) sier videre at det er ingen av konvensjonens bestemmelser som gir barn rett til å bestemme selv. Artikkel 12 gir derimot en rett til å komme til ordet og at det barnet sier skal illegges behørig vekt. Det gir også en plikt for de voksne å legge til rette slik at barnet har mulighet til å få sagt sin mening.

Barnekomiteen utarbeidet i 2006 en generell kommentar til hvordan Artikkel 12 skal anvendes;

”Generell kommentar nr. 12 stiller noen grunnleggende krav til gjennomføringen av barnets rett til å bli hørt.¹⁶⁰ Prosessen må være gjennomsiiktig og informativ, frivillig og respektfull. Videre må de temaene barn blir bedt om å uttale seg om, oppleves som relevante, samtidig som barna må få rom til å uttale seg om det de selv synes er relevant. Høringen må være barnevennlig med hensyn til omgivelser, fremgangsmåte, tid og ressurser, og den må tilpasses barnets alder og utvikling. Den må inkluderende, ikke-diskriminerende og ta hensyn til at barn ikke er en ensartet gruppe. De voksne må læres opp, blant annet av barn selv, og høringen må være trygg og følsom for at det for noen barn kan være risikabelt å uttrykke sitt syn. Endelig må prosessen være etterrettelig, i den forstand at barna etterpå får vite hvordan deres syn er blitt tolket og brukt” (Sandberg 2013, s. 92).

Det er ifølge Haugli (2013) forventet at barnets beste skal være den overordnede tanken bak lovgivning som skal regulere den rettslige stillingen for barn. Selv om det er overordnet, betyr det ikke at det er enerådende. Det er andre hensyn som også skal tas, for eksempel når det kommer til kommunalt selvstyre, økonomi og likestilling.

Barnekomiteen mener det er viktig at barns deltakelse ikke er en engangshendelse, men en pågående prosess mellom barn og voksne som skal påvirke alle områder av barns liv. Barnekomiteen sier skolen har en nøkkelrolle å sikre barns medbestemmelse. Gjennom implementering av elevråd, klasseråd, deltakelse i komiteer og styrer kan barn sikres medbestemmelse. Det anbefales fra barnekomiteens side at opplæring i menneskerettigheter skal lovfestes, slik at barn ikke er avhengige av skolens ledelse for at deres rettigheter skal sikres. I Norge er dette sikret gjennom opplæringslova 17. Juli 1998 nr. 61 (Sandberg, 2013).

Barnevernets arbeid har gjennom årene det har eksistert gått gjennom en endring fra at barna sikres best omsorg ved en plassering ut av hjemmet, mot et økt fokus og satsing på forebygging og hjelpetiltak i hjemmet der barnet bor (Strandbu, 2011). Barnevernets arbeid er

komplekst og har flere sider; de skal yte hjelp og veiledning til familier, samtidig som barnevernet er et kontrollorgan for å sikre at omsorgen til barn er god nok. Barnevernet yter hjelp der familier ber om det selv, og noen ganger må de gripe inn med tvang der familien ikke ønsker barnevernets bistand. Beslutningene som tas i barnevernet begrunnes i barnets beste og er kravet som står sentralt. Det er likevel ulike oppfatninger om hva som er til barnets beste, derfor kan man si at barnevernets grunnlag for beslutninger bygger på normative grunnlag. For å kunne svare på normative spørsmål må blant annet partene i saken inkluderes. De må få mulighet til å uttale seg om saker som påvirker dem direkte. I dag blir barn ansett som meningsbærende og kompetente mennesker med rett til å få informasjon- og rett til å uttale seg fra de er 7 år i saker der avgjørelser berører barnet. Dette er en rett og ikke en plikt, og barnet får dermed velge om det vil uttale seg. Yngre barn har samme rettigheten, og det vurderes om barnet er moden nok (Strandbu, 2011). Alder alene er ikke nok til å vurdere hvor mye barnets mening skal ilegges vekt, det skal samtidig vurderes opp mot barnets modenhet (Sandberg, 2016). ”Vekten av barnets syn vil også avhenge av hvilket spørsmål det dreier seg om, hvor direkte saken gjelder barnet, hvor sterkt og vedvarende barnets mening er, og hvor godt den er begrunnet” (Sandberg, 2016, s. 118).

”Barns rett til å komme til orde i saker som har betydning for dem, er helt sentral i anerkjennelsen av barn som selvstendige individer” (Sandberg, 2016, s. 92). Videre sier Sandberg (2016) at det har vært to faktorer i utviklingen av å fremme barns interesser, den ene handler om å beskytte det sårbare barnet, mens den andre faktoren handler om å vekke barns evne til å delta selv. I arbeidet med å utarbeide FNs barnekonvensjon (1989) sier barnekomiteen at det ikke skal være en engangsforeteelse å inkludere barn, men en kontinuerlig samhandling, og at deltakelse må forstås som en prosess (Sandberg, 2016).

”Det er likevel ikke nok at barn og unge får komme frem med sine synspunkter; de skal også få vite hvordan synspunktene er blitt tolket og brukt, og om nødvendig få anledning til å imøtegå dette. Dessuten har de rett til å få tilbakemelding om hvordan deres deltakelse har påvirket utfallet. Dette er et ledd i prinsippet om etterrettelighet, som er ett av kravene komiteen stiller til statene for barns deltakelse generelt” (Sandberg, 2016, s. 99).

Når det kommer til spørsmålet om hvilke barn som har rett til å bli hørt i enkeltsaker, sier Sandberg (2016), at vilkåret er at barnet er i stand til å gjøre seg opp en mening. Alle barn også små barn kan være i stand til å gjøre seg opp meninger om en rekke saker, for eksempel

hva de vil ha på seg, hvilket pålegg de vil ha på brødsboksen eller hva de ønsker å drikke. Når det kommer til direkte spørsmål om saken, er det ikke nødvendig at barnet mener verken det ene eller det andre, det er nok at barnet mener noe om elementer som er relevante i saken. De skal dermed ikke nødvendigvis være nødt til å svare for om de vil bo hos mamma eller pappa ved samlivsbrudd, eller hvor de skal bo i fosterhjem ved en omsorgsovertakelse. De kan mene noe om sine fritidsaktiviteter, venner husdyr osv. Disse uttalelsene skal legges vekt på i de beslutninger som tas i en sak (Sandberg, 2016).

”Barnevernets virksomhet reguleres i første rekke av barnevernloven med tilhørende forskrifter, rundskriv og veiledere. Det juridiske rammeverket omfatter imidlertid også annet regelverk, som forvaltningsloven, barneloven, offentlighetsloven, sosialtjenesteloven og tvisteloven, i tillegg til internasjonalt regelverk som FNs barnekonvensjon og EMK” (NOU 2012:5, s. 36).

Formålet med barnevernloven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp til rett tid og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven). Ansvar for lovens formål er fordelt mellom stat og kommune. Den kommunale barneverntjenestens ansvar omhandler behandling og oppgaver av enkeltsaker; mottak og ta stilling til meldinger, gjennomføring av undersøkelser, ta stilling til tiltak og følge opp disse, fremme sak for fylkesnemnd. I tillegg har det kommunale barnevernet ansvaret for å velge, godkjenne og følge opp fosterhjem (NOU 2012:5).

Alle barn som har sak i barnevernet er part i saken, men barnet kan ikke opptre som part selv før det er 15 år, med mindre barnet har fått partsrettigheter av Fylkesnemnda for sosiale saker. I saker der tiltak er satt inn for barn med atferdsvansker, er alltid barnet part selv. I forvaltningsloven regnes en person som part dersom sakens avgjørelse retter seg direkte mot dem. (NOU 2012:5).

”Partsstatus i en barnevernssak innebærer blant annet rett til å få varsel om at tiltak vurderes, rett til å uttale seg i saken, rett til informasjon og dokumentinnsyn, rett til bistand fra advokat-, samt rett til å fremme krav og rettigheter overfor fylkesnemnd og domstoler” (NOU 2012:5, s. 39).

I barnevernloven § 4-1 står det at barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal legges til rette for samtaler med barna. Dette gjelder for alle spørsmål som måtte dukke opp, og ikke bare i tilfeller der det skal eller har blitt satt inn tiltak. Det vil dermed ikke være sikkert at det

er nok at barnet får uttale seg rett før en avgjørelse skal tas. For å sikre at barnet får opplevelsen av å bli tatt med på råd, bør det vurderes å ta med barnets uttalelser fra begynnelsen og videre gjennom saken som en prosess (Sandberg 2016). Det er viktig at barnet får være med på hele utviklingen i en barnevernssak som gjerne foregår over tid, slik at barnet får mulighet til å uttale seg på alle stadiene i barnevernssaken. Noen barn kan være i krevende og skadelige livssituasjoner, og opplevelsen av samtaler rundt dette for å sikre at barnet skal høres kan for barnet oppleves som belastende. Det er i slike tilfeller viktig å begrense antall samtaler, og også være oppmerksom på at samtalene er viktige ikke bare for at barnet skal høres, men også for å opplyse om saken (Sandberg, 2016).

1.4 Barns deltakelse i dag.

”Selv om ansvaret for barn i vårt samfunn i stor grad ligger hos de biologiske foreldrene og derfor kan sies å være privatisert, er forholdet mellom barn og voksne i et hjem regulert med ulike lover” (Ulvik, Øien & Olsen, 2014, s. 106).

Barns deltakelse er som nevnt tidligere forankret i FNs barnekonvensjon og påfølgende implementert i en rekke lovverk i Norge. ”Den konvensjonsforankrede rettigheten omfatter både *deltakelse som medvirkning* ”i alle forhold som vedrører barnet” og *deltakelse som samfunnsmessig medborger*” (Gulbrandsen, et al., 2014, s. 38). At barnet har rett til å være samfunnsmessig medborger innebærer at barnet har rett til en likeverdig deltakelse på de samfunnsmessige områdene barnet deltar på, for eksempel skoler, barnehager og idrettsarenaer. Gjeldende lovverk og retningslinjer gir i tillegg et grunnlag for det som anses å være normativt akseptert barneliv som igjen legger føringer til foreldres omsorgsutøvelse. Ansvaret for barn ligger i all hovedsak hos barnets omsorgsgivere, og det er en forventning om at disse skal bidra til at barna blir velfungerende samfunnsborgere (Gulbrandsen, et al., 2014).

Relasjonen mellom barn og foreldre er kompleks både på et intellektuelt- og moralsk nivå og kan involvere den respekten barna verdsetter mest. Dette kan ha å gjøre med at barnet deltar på en rekke aktiviteter innad i familien, og danner egne erfaringer og relasjoner med familiens øvrige medlemmer. Ved at familien sammen tolker deres livshendelser og hverdag, danner de en felles forståelse for den kulturelle verden innad i familien (Alderson, 2010). Alderson

(2010) sier at i mange hjem er verdier, prosesser og beslutningsprosesser basert på respekt for barnets handlinger.

”I alle beslutningsprosesser, både hverdagslige og vanskelige, er barnets beste et grunnleggende prinsipp” (Strandbu, 2011, s. 29). Det er et prinsipp som er viktig for å ivareta barns helse og utvikling, og er et prinsipp som er representert i norsk lovverk, blant annet barneloven og barnevernloven. Strandbu (2011) sier videre at prinsippet er viktig for å gi en pekepinn om hvilken retning en bør ta i beslutningsprosesser som vedrørende barn. Det er likevel ikke et overordnet prinsipp, men et prinsipp som må vektes opp mot eventuelle andre viktige hensyn og prinsipper i en sak. Fokus i dag på barns rett til deltakelse handler i stor grad om kommunikasjon mellom barn og voksne. Det er i denne kommunikasjonen barns meninger skal uttrykkes, og meningene skal tas med i de pågående beslutningsprosessene. Det er de voksne rundt barnet som har ansvar å legge til rette for dette. ”Barnet har status som deltaker på et formelt juridisk nivå, men i praksis står barnet i et avhengighetsforhold til voksne som har makt til å ekskludere eller inkludere barnet” (Strandbu, 2011, s. 38). Selv om barnet har rett til å delta, er det avhengig av en lyttende voksen som legger til rette for at dette skal kunne gjennomføres i praksis (Strandbu, 2011).

Barneperspektiv i beslutningsprosesser må ifølge Strandbu (2011) inneha tre aspekter; det første er et kunnskapsbasert og rettslig organisatorisk rammeverk for barneperspektivet, som vil si at samfunnet har et barneperspektiv på et strukturelt nivå der staten har ansvar for å sikre barns deltakelse på en måte som er til barnets beste. Som tidligere nevnt er dette nedfelt i gjeldende regelverk og lovgivning. Det andre aspektet er de voksnes syn på hva som er barnets beste. De voksne må inneha kunnskap på hva som er til barnets beste på et generelt nivå, og i tillegg ha kunnskap om hva som er til det beste for det aktuelle barnet i beslutningsprosessen. Denne kunnskapen må være basert på de standarder som ligger i det første aspektet og som er nedfelt i lover, regler og generelle normer for hva som er barnets beste i de ulike kulturarenaer barnet deltar i. Det tredje aspektet er barnets eget perspektiv, som er barnets egne meninger, ønsker og behov sett fra barnets eget ståsted (Strandbu, 2011).

Disse tre aspektene har betydning i denne undersøkelsen for å gi et større og mer helhetlig bilde av barns mening om deltakelse og om de voksne forstår hva som er viktig for barn ved deres deltakelse. Dette sett i lys av den ubalansen som allerede ligger i maktforholdet mellom barn og voksne som omsorgsgivere, der de voksne må vurdere hva som er til det beste for barnet i ulike livsfaser og situasjoner i livet og hva som ligger til grunn for en normativ god

barndom, altså deres kjennskap til barn på et generelt nivå. Det er også viktig at de voksne har kjennskap til at det er forskjeller mellom barns individuelle mening om deltakelse, for å forebygge at beslutninger tas på bakgrunn av en generell forståelse av barn som gruppe.

Dette innebærer at de voksne må ha kjennskap til hvordan de fleste barns hverdagsliv er i dag, og hvilke muligheter barn har for deltakelse i de beslutninger som tas hver dag. Videre må de voksne ha kjennskap til hva som er viktig for barn som står i krevende livssituasjoner der vanskelige beslutninger som kan gi store konsekvenser for barn skal tas. Videre i oppgaven skiller jeg mellom hverdagslige og vanskelige beslutninger og hva som kjennetegner disse.

1.5 Deltakelse i hverdagslige beslutninger

Strandbu (2011) sier at hverdagslige og vanskelige beslutningsprosesser kan være vanskelig å skille. Hva som oppleves vanskelig og ikke, er individuelt og det avhenger av i hvilke livssituasjonen en person er i og hvilke erfaringer en person har gjort seg som igjen påvirker tersklene til hva som kan oppleves som belastende.

”Hverdagslige beslutningsprosesser pågår i den daglige samhandlingen mellom barnet og foreldrene eller andre voksne i hverdagssituasjoner” (Strandbu 2011, s. 17). Videre sier Strandbu (2011) at disse beslutningsprosessene ikke er forbundet med psykisk belastning eller kriser for deltakerne og kan foregå både hjemme og i det offentlige rom. Det kan likevel være hverdagslige beslutningsprosesser som kan oppleves som vanskelige, og der de som deltar ikke er enige om hva som er den beste løsningen. Det er forskjeller i maktbalansen mellom barn og voksne i en familie, de voksne har større makt og bruker denne på ulike vis. Foreldre er eldre enn barna, de har det økonomiske ansvaret i familien, og når to foreldre bor sammen er det foreldre sammen som utgjør makt i et allianseforhold. Barn på sin side utøver også makt mot sine foreldre igjen, det kan for eksempel handle om å mase eller utnytte den voksnes lojalitet eller svakheter (Strandbu, 2011). ”Det er ikke et spørsmål om å unngå makt. Derimot handler det om bevissthet om og refleksjon over hvordan makten utøves” (Strandbu, 2011, s. 166).

I et tverrfaglig forskningsprosjekt kalt ”snakk med oss”, ønsket Gulbrandsen et al. (2014) å undersøke samarbeidet mellom barn og profesjonsutøvere og barns muligheter for sosial deltakelse også på hverdagslige arenaer. Deltakerne i forskningsprosjektet var som forskerne

selv sier; ”vanlige” barn med ulike ”uvanlige” erfaringer, det var barn med ulike funksjonsnedsettelse og barn i kontakt med barnevernet (Gulbrandsen et al., 2014).

”I likhet med sine jevnaldrende skal disse barna få dagliglivet sitt til å henge sammen, både her og nå, og som skritt på veien fra det som har vært til det som skal bli” (Gulbrandsen et al., 2014, s. 21). Dette innebærer alt fra hvordan relasjoner til mennesker rundt seg etableres og vedlikeholdes, hvordan sosiale normer utspiller seg og de ulike arenaer der denne utviklingen skjer (Gulbrandsen et al., 2014). ”Det blir derfor nødvendig for profesjonsutøvere som skal bidra med støtte til *noen* barn, å ha kunnskap om hva som er på gang blant *alle* barn i samme alder og miljø” (Gulbrandsen et al., 2014, s. 21).

I undersøkelsen hadde Gulbrandsen et al. (2014) intervjuer med flere barn om deres hverdagsliv og deres mulighet til deltakelse innenfor dette. De fant at i stor grad er det foreldre eller andre omsorgsgivere som legger premisser for barns deltakelse. Barna forhandler om endringer på ulike felt, for eksempel på bruk av tid, sted og hvem de skal være sammen med. ”Barn bidrar selv til å skape sine deltakermuligheter. Barns hverdagsliv rommer en rekke forhandlinger med voksne, både omsorgsgivere og profesjonelle, så vel som med andre barn” (Ulvik, Øien & Olsen, 2014, s. 105). Videre er mange av aktivitetene barna deltar i, aktiviteter de voksne har organisert og lagt premissene for. For eksempel bursdagsselskaper, vennebesøk, måltider, ferieturer osv. I bursdagsselskaper har foreldrene muligheter for å kunne påvirke vennerelasjonene til barna, både på en utforskende og styrkende måte. Dette ved at de kan undersøke hvordan barn deltar i relasjoner og de kan styrke relasjonskompetansen til barna ved å invitere andre barn inn og dermed legge til rette for en økt relasjonell kompetanse (Ulvik et al., 2014). Videre legger barnets hjem rammer for deltakelse i hjemmet, det avhenger av størrelse, beliggenhet og hvordan hjemmet er utformet. Små leiligheter der det er trangt om plassen legger begrensninger både for barns samvær med venner og begrensninger for daglig aktivitet som for eksempel leksegjøring. De fant at dette sto i kontrast til barn med funksjonsnedsettelse der hjemmet var utformet med sikte på barnets deltakelse (Ulvik, et al., 2014).

For barn i fosterhjem så de at det for noen av deltakerne i undersøkelsen har skjedd en utviklingsforståelse for omsorgspraksisene i fosterhjemmet kontra de hjemmene de hadde tidligere. De hadde fått et hverdagsliv som i større grad passet inn i samfunnets normer og de hadde en større opplevelse av deltakelse i hverdagslivet. At en profesjonsutøver har kunnskap om hverdagslivets organisering er ikke nok for å støtte barn i overgangen til fosterhjem.

”Utforskning av barnas fortolkninger av hverdagslivet og omsorgspraksisen de inngår i, gir nødvendig kunnskap som kan omsettes i en tilpasset og støttende profesjonell praksis, og kan danne grunnlag for veiledning av fosterforeldre” (Ulvik et al., 2014, s. 112).

Ved inntoget av ny teknologi og sosiale medier har barn fått en ny mulighet for deltakelse. Barn kommuniserer i stor grad gjennom disse mediene og dette er også et stort forhandlingsområde mellom foreldre og barn. På den ene siden kan barns deltakelse ved bruk av slike medier styrke deres relasjoner til andre uavhengig hvor de befinner seg, de kan tilegne seg kunnskap gjennom spill og lignende i tillegg til en opplevelse av mestring på en arena der ikke mange voksne deltar sammen med dem. På den andre siden kan barns deltakelse på dette området utgjøre en risiko for eksempel ved nett-mobbing eller annen uønsket kontakt. Et eksempel som nevnes er en voldelig fars gjentatte kontakt på telefon med en datter som er flyttet på institusjon (Ulvik et al., 2014).

For barn med skilte foreldre eller barn i fosterhjem vil de som oftest bevege seg mellom to hjem. Barna får ikke bare to sett voksne å forholde seg til, det er også flere jevn-alder relasjoner som inngås, det materielle er av betydning ved at gjenstander flyttes frem og tilbake mellom hjemmene, og det kan være ulikheter i barnas deltakelse i hverdagslivet (Ulvik et al., 2014).

Barn og unge deltar på en rekke fritidsaktiviteter som er både organiserte og uorganiserte. ”Fritid og lek gir barn og unge muligheter til glede, til hvile og avkobling, og til å utvikle sine interesser og identitet” (Seim & Opsahl, 2014, s. 183). Barn har ifølge artikkel 31 og artikkel 12 i barnekonvensjonen rett til å delta i en meningsfull fritid, og profesjonsutøvere som jobber med barn har ansvar for å legge til rette for at barns rettigheter til dette kan gjennomføres. Fritiden til barn i dag er i større grad organisert på områder som er beregnet for dette for eksempel idrettsplasser eller lignende. Dette kan ha sammenheng med at det er mindre plass til utfoldelse i uteområdene i byer. En konsekvens med at mer av fritiden er organisert er at barn i større grad har mindre frihet over egen fritid og at de er mer overvåket av voksne. Dette er noe som er et fellestrekk for de fleste barn (Seim & Opsahl, 2014). For barna i undersøkelsen som bodde i fosterhjem, var det i stor grad knyttet organiserte aktiviteter til dette. Mange var med på flere varierte aktiviteter. For de barna som bodde hjemme, men hadde tiltak gjennom barnevernet var det langt færre som deltok på organiserte aktiviteter. I noen av samtalene med barna kom det fram at dette hadde sammenheng med manglende overskudd hos foreldrene, men også dårlig familieøkonomi er en del av årsaken til at noen

barn har begrensninger fra å delta på en rekke fritidsaktiviteter. Disse barna som i likhet med de fleste barn har sosiale medier, spill og film som en stor del av hverdagen (Seim & Opsahl, 2014).

”Å være sammen med jevnaldrende er den virksomheten som er mest overgripende i hverdagen, det foregår på skolen, i hjemmet, på fritiden etter skoletid, i helger og i ferier og i det virtuelle rommet” (Seim & Opsahl, 2014, s. 193). Skolen er en viktig arena for å danne vennskap og opplevelse av inkludering. Barna som deltok i undersøkelsen snakket mye om venner enten ut fra at de hadde mange venner, eller ut fra et ønske om å få venner. Skolen er ikke bare en arena for inkludering, det er også en arena der det skjer mobbing og ekskludering noe som kan være til hinder for sosial deltakelse (Seim & Opsahl, 2014).

1.6 Deltakelse i vanskelige beslutninger

”Vanskelige beslutningsprosesser foregår i vanskelige livssituasjoner der ulike hjelpetjenester kan være involvert” (Strandbu, 2011, s. 17). Det kan for eksempel være hendelser som samlivsbrudd og familievernet er involvert, situasjoner der familien er i kontakt med barnevernet, eller andre situasjoner som oppleves som belastende.

I Nigel Thomas (2002) studie undersøkte han hvilke muligheter barn under omsorg av barnevernet hadde for å delta i beslutningsprosesser omkring deres velferd og utvikling. Han gjennomførte kvalitative intervjuer, der han ønsket å vite mer om hvilke typer beslutninger som er signifikante i barns liv og hvilke personer som var involverte i disse beslutningene. I deltakergruppen var det bare barn som var under omsorg av barnevernet og barn med andre tiltak gjennom barneverntjenesten. De beslutningene barna nevnte oftest var; Hvor jeg skal, hva jeg gjør, skole, lek, kontakt med familie, hvor jeg bor, hvem som er mine venner, innetid, klær og mat. Andre tema som var nevnt ofte var; Leggetid, sport, TV, aktiviteter, lekser og husarbeid, kontakt med søsken. Det er sannsynlig at mange av disse temaene også kan være identifiserbare hos barn som lever i egen familie og som ikke er i kontakt med barnevernet. Likevel er det flere tema som er ”typiske” for barn som lever under barnevernets omsorg; kontakt med familie og hvor jeg bor (Thomas, 2002). Videre sa barna i studien at de ønsket at de personene de bodde hos skulle ha mer å si for de hverdagslige beslutningene som omhandlet dem. De ønsket ikke at personer de ikke kjente skulle ta slike avgjørelser for dem.

Det ble nevnt ulike personer i familien og fosterfamilie som viktige personer for å hjelpe barna ta beslutninger. Sosialarbeidere ble av mange sett på som personer barna kunne snakke med og var i mange sammenhenger bindeleddet mellom de barna som var plassert ut av hjemmet og deres biologiske foreldre. Noen barn ønsket ikke se sosialarbeideren så ofte, mens andre barn kunne tenkt seg hyppigere besøk (Thomas, 2002).

Barns liv er strukturert av de begrensninger de voksne setter for tid og sted, og barns hverdagsliv er kjennetegnet av forhandlinger, regler og barns søken etter tillatelser. (Thomas, 2002). Mange av barna følte seg begrenset av de voksnes regler og utsagn som utspilte seg på alle områder i livene deres. Det gjaldt alt fra hvor de skal, hvem de er venner med, hva de har på seg osv. Noen av barna syntes det var greit å ha disse begrensningene, for de mente at voksne brydde seg om dem, og gjorde det de mente var til det beste for dem som barn. Men selv om det var aksept for begrensningene de var pålagt var det ingen barn som likte å bli over-beskyttet eller urettferdig behandlet når de sammenlignet seg med sine venner (Thomas, 2002). Et annet tema denne delen av undersøkelsen var kontroll og mangel på sådan. Det var åpenbart at barn ofte erfarte mangel på kontroll på deres deltakelse i hjelpesystemet. Skolen var også en annen arena der de følte det var liten mulighet for å være involvert i beslutninger og re-forhandling av regelverk. I hjemmet brukte de voksne en rekke former for disiplinering, og husarrest var det mest vanlige. De fleste barn uttrykte alder som en variabel med betydning i livene deres. Ulike aldersgrenser ekskluderte barna fra en rekke aktiviteter og settinger. Barna følte de fikk flere muligheter til å være involvert ettersom de ble eldre, og foreldrene ble mindre beskyttende. Det var videre vanskelig for mange barn å ta avgjørelser hvis de hadde for mange valg, eller de hadde for lite informasjon om valgene og mulige utfall av valgene. Andre barn hadde ikke forstått situasjonen, for det hadde ikke blitt forklart for dem. Barna opplevde at de ettersom de ble eldre forklarte de voksne mer til dem. Dermed ble yngre barn overlatt mer til seg selv for å finne ut av ting på egenhånd.

På et generelt nivå sa barna i undersøkelsen tydelig at voksne var for dårlig å høre på dem.

”They gave several reasons why adults fail to listen: because ”they think you are too young to express yourself”, ”you are a child so you don’t know nothing”, or ” you are lying”; because adults ”dont understand the sorts of things that worry children”, ”dont care”, ”like to show off and show that they are bigger”, ”think they know better than

us and that they can rule us”, ”think they have got more rights”, or are ”baeically just ignorant” (Thomas, 2002, s. 143).

Barna i studien snakket ikke eksplisitt om maktbegrepet, men heller om den avmakt noen barn følte når både hverdagslige og vanskelige beslutninger skulle tas. Noen barn i studien var fullt klar over at de har rettigheter mens andre var mer eller mindre overveldet av de voksnes makt i beslutningsprosesser (Thomas, 2002).

I selve prosessen frem mot en beslutning uttrykte barna at det var lettere for dem å delta om en rekke faktorer var til stede; Hvis de hadde blitt forberedt, gitt tid til å tenke på ting og hvis de hadde fått mulighet til å skrive ned notater. De uttrykte at de ikke likte å bli spurt det samme spørsmålet flere ganger. De sa videre at de noen ganger hadde behov for støtte og oppmuntring til å si sin mening. For mange barn var det viktig å ha rom for å kunne bli gitt et valg om hvor mye de ønsket å delta i beslutningsprosessen, og at det var takhøyde for diskusjoner, kompromiss og en opplevelse av rettferdighet. Gode og grundige forklaringer er nødvendige gjennom hele prosessen, spesielt der man ikke kan innfri barnas ønsker. Mange av barna uttrykte også at de foretrakk å snakke med en voksen istedenfor en hel gruppe voksne. Det var mange av barna som hadde vansker med å uttrykke seg, og det lettet på samtalen å ha en aktivitet å holde på med mens de snakket (Thomas, 2002).

Thomas (2002) sier videre at mange av de tema og meninger som er fremkommet av denne gruppen barn kunne like godt være uttalt av de fleste vestlige barn, selv om enkelte tema var spesifikke for barn under barnevernets omsorg eller mottaker av tiltak.

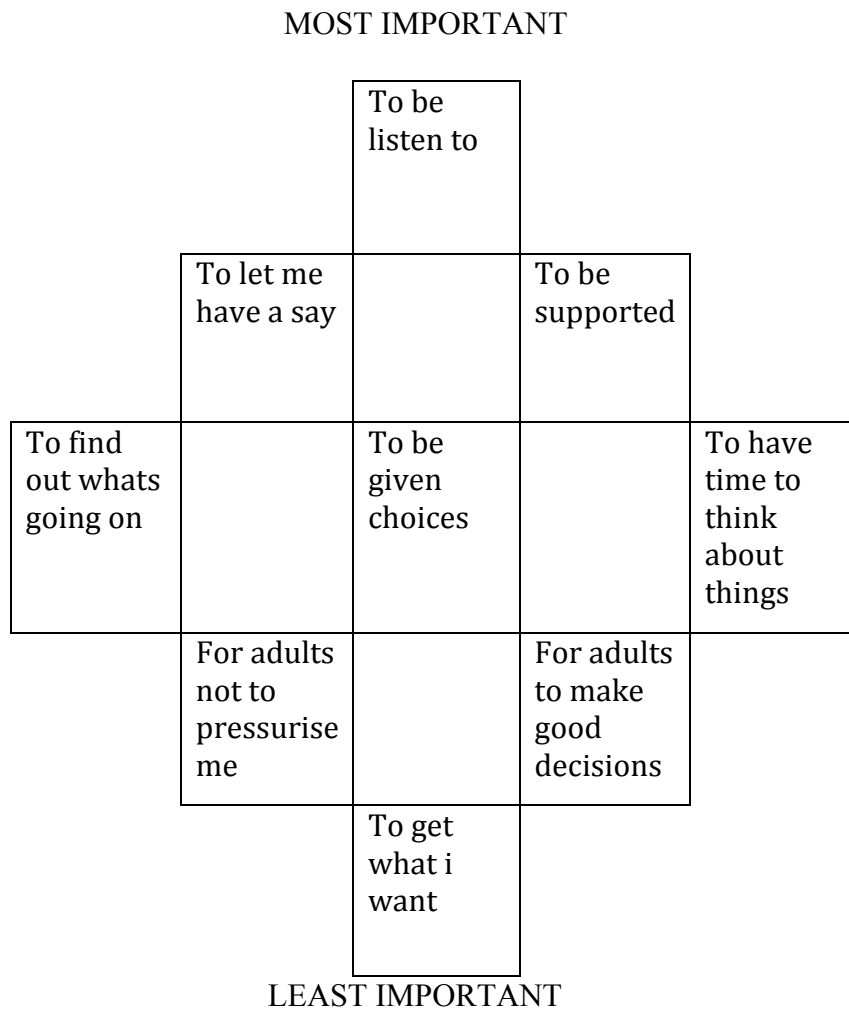
I studien ble ga barna en rekke svar på hvorfor de skulle ha rett til å uttale seg i saker som angikk dem; ”Det er vårt liv”, ”Det er mer rettferdig”, ”Man føler seg mer inkludert”, ”Det fører til bedre beslutninger”, ”Du får informasjon”, ”Voksne må høre på deg slik at det er mer sannsynlig at det fører til en god beslutning for meg”, ”Du lærer av det”, ”Det fører til positive endringer”, ”Det fører til en mer ryddig diskusjon, og problemer kan tas ved roten” (Thomas, 2002).

I undersøkelsen ble 10 små grupper barn bedt om å rangere de viktigste årsakene til at barn individuelt bør delta i beslutninger som angår dem. Alle resultatene ble listet opp og av de ni viktigste utformet Thomas (2002) ”The diamond-ranking”. På toppen av listen var ”å bli hørt”, sammen med ”Å si min mening” og ”få støtte”. På bunnen rangerer barna ”Få det som jeg vil”, ”At voksne tar gode beslutninger” og ”At voksne ikke presser”. Thomas (2002) sier

at det var tydelig ut fra svarene av denne rangeringen og diskusjonen som fulgte at det barna ønsket mest av alt var en dialog med de voksne, og ikke at det var enten de voksne eller barna som skulle ta en beslutning.

I samtale med de voksne beslutningstakerne i barnevernet fant Thomas (2002) at enkelte saksbehandlere hadde opplevelsen av at barnas deltakelse på disse møtene hadde blitt en administrativ norm istedenfor en arena for barns deltakelse. Og selv om de gjorde en innsats for at barrierer for drøfting ikke skulle være tilstede og at de prøvde å være så informativ som mulig, ville det ofte for barna ikke være nok. Barna ville ikke oppfatte møtet på lik linje med saksbehandlerne og være interessert i de samme perspektivene som de andre. Ofte handlet barns følelse og fokus om undringer over hva slags person de er og hva andre tenker om dem. Samtidig vil det være beslutninger som tas i en annen setting enn den de er vant med hjemme eller andre plasser, og det blir en fremmed situasjon for dem, der det vil være vanskelig for mange barn å engasjere seg i møtet (Thomas, 2002). Det er viktig å gjøre møtene mer barnevennlig gjennom å bruke tid og oppmerksomhet på barnet før og etter møtet for å bli kjent med barnet og få kunnskap om hva barnet mener er viktig for dem, forklare de prosesser som de har vært igjennom og de som kommer i fremtiden, hva slags valgmuligheter barna har, bli oppmerksom på barns bekymringer og gi støtte til barnet. Videre er det viktig å bruke et språk barna forstår og åpne opp for barns uttalelser. I de sakene der dette blir gjennomført har også ledet vei til mer vellykkede møter i barnevernet i England (Thomas, 2002).

Figur 1: Nigel Thomas (2002) Diamond Ranking; Barns rangering av faktorer som er viktig for deres deltakelse.

1.7 Sosialarbeideres syn på deltakelse

Fns barnekonvensjon ble i 1991 ratifisert av Norge, etter dette ble konvensjonen implementert i norsk lovverk (Strandbu, 2011). Med denne følger det et krav til saksbehandlere i det kommunale barnevernet og andre som jobber med barn, eller personer som på annen måte har med barn å gjøre å sikre barns rettigheter på alle områder konvensjonen beskriver. Selv om denne rettigheten er implementert er likevel barnevernet for dårlig på å legge til rette for barns deltakelse i saker. (Strandbu, 2011). Dette er noe som også kommer frem i Svein Arild Vis (2014) doktoravhandling.

Implementeringen av barnekonvensjonen har blant annet ført til at barn ved lov har rett til å delta i saker som angår dem om de ønsker dette. Denne rettigheten medfører tre viktige elementer; Barn har rett til informasjon, rett til å uttale seg og barns mening skal vektlegges ut fra barnets alder og modenhet (Vis, Holtan & Thomas 2012). I Vis, Holtan og Thomas (2012) undersøkelse ønsket de å se på hvilke barrierer saksbehandlere hadde for å la barn delta i barnevernssaker. De fant at det var tre hovedfaktorer som lå til grunn for disse barrierene; Den første faktoren, som også lå på topp i undersøkelsen var vansker med å etablere en god nok kommunikasjon med barna, og som kunne hjelpe dem å tolke om barna snakket sant og om de snakket om det de virkelig følte. (Vis et al., 2012) Det er et klart krav til kommunikasjon for å innfri barnets rett til deltakelse. Der saksbehandlere er usikre og utrygge på kommunikasjon med barn, kan et alternativ være å øke ferdighetene innenfor kommunikasjon med barn. Vis, Holtan og Thomas (2012) mener likevel at dette muligens ikke er nok for å forebygge denne type barriere. Det kan også være måten hjelpesystemet i Norge er bygget opp som kan være en annen årsak til kommunikasjonsbarrieren. Når et barn er innenfor hjelpesystemet er dette bygd opp av ulike profesjoner som er spesialister innenfor ulike felt, og barnet vil på den måten måtte snakke med mange ulike fagpersoner om sin situasjon. Dette er slitsomt for barnet, og barnet vil kunne bli vanskelig å engasjere etter hvert som tiden går. Dette gjør at barnet opplever mange nye relasjoner av profesjonelle i løpet av tiden saken deres varer, og det kan være vanskelig for saksbehandleren å bli godt nok kjent med barnet og gjøre det vanskelig å se ”det store” bildet (Vis et al., 2012). Vis, Holtan og Thomas (2012) foreslår at det skal innføres faste møter med barn i saksbehandlingen, og at disse gjøres ”barnevennlige”, videre sier de at det er nødvendig å se på en organiseringen av hjelpeapparatet som gjør det mulig for saksbehandlere å etablere og beholde relasjoner over lengre tid med barna som er underlagt barnevernets omsorg.

Den neste faktoren handlet om proteksjonisme, der saksbehandlerne var mer opptatt av å beskytte barn mot vanskelige problemstillinger og gjenopplevelse av vanskelige situasjoner istedenfor å myndiggjøre barna i deres sak. Dette kan ha sammenheng med utbredte diskurser om at barn er sårbare vesen som trenger beskyttelse (Vis et al., 2012). Vis, Holtan og Thomas (2012) argumenterer for at deltakelse på en sensitiv måte ikke vil skade barns utvikling og helse, men de innser at det fremdeles er en del sosialarbeidere som tror dette kan være skadelig.

Barns deltakelse som mulighet til å påvirke beslutninger i deres sak var en faktor det ikke så ut til å være konsensus blant sosialarbeidere om. Noen deltakere mente at barn alltid skulle delta og spørres før det ble tatt beslutninger, mens andre ikke så hensikt med at barn alltid skulle delta, da dette ikke ville ha betydning for beslutningen som skulle tas. Mye av forklaringen på dette kan være at sosialarbeidere tolker begrepet deltakelse ulikt. Noen tolket deltakelse med fokus på selve beslutningen, og at deltakelse handlet om at barn skulle få det som de ville, mens andre igjen tolket begrepet med fokus på selve prosessen, der de mente at det viktigste for barn var å delta i selve prosessen og at utfallet dermed ikke var det viktigste. 52% av deltakerne i studien mente det viktigste for barn var å få viljen sin i motsetning til 42% av deltakerne som mente det viktigste for barna var å bli hørt (Vis et al. 2012). Videre så de i undersøkelsen at jo mer erfaring sosialarbeiderne har, desto større justeres forståelsen av begrepet deltakelse og dette blir mindre viktig i saksbehandlingen. Noe av dette kan skyldes at saksbehandlere innser at å legge til rette for barns deltakelse ikke bestandig er like lett, og de får et mer realistisk syn på hva som kan oppnås og i forhold til arbeidsmengde (Vis et al., 2012).

”We conclude that communication skills training and guidance are necessary and argue that in order to reduce barriers towards child participation, social work training and guidance should also put greater emphasis on ways of working with children for the sake of decision-making. We also need to look into ways of making case processing more ‘child-friendly’ in order to overcome organisational barriers” (Vis et al., 2012, s. 20).

1.8 Betydning av alder for barns deltakelse.

Helt fra barn er født skjer det store forandringer, og i løpet av de første leveårene skjer det som legger grunnlag for hva mennesker tar med seg gjennom resten av livet. Barneårene er ansett som de viktigste årene når det kommer til vår utvikling (Håkonsen, 2009). Det er ikke bare i de første leveårene utviklingen skjer. ”Mennesker fortsetter å utvikle seg hele livet, og både ungdomsalder, voksen alder og alderdom er perioder i livet som innebærer store og vesentlige utviklingsprosesser” (Håkonsen, 2009, s. 46). Fra tidlige ungdomsår prøver vi å svare på spørsmål som ”hvem er jeg” og ”hva er jeg”. Identiteten i tidlige barneår er knyttet til foreldre, mens utover i ungdomsalder søker man en identitet for seg selv, som ikke er knyttet så sterkt opp mot foreldrene. I ungdomsalder skjer det store hormonelle forandringer i kroppen og voksenlivet er nærmere. ”Identitetsbegrepet kan forstås på ulike måter. *Personlig identitet* er knyttet til beskrivelser av seg selv. For eksempel: ”Jeg er snill”, ”jeg er rettferdig”, ”jeg er musikalsk”. *Sosial identitet* er knyttet til karakteristika ved den gruppen mennesker jeg tilhører: ”jeg er mann/kvinne”, ”jeg er student”, ”jeg er speider” (Håkonsen, 2009, s. 50). Disse to sidene ved utvikling av identitet er noe som utvikles når man er i ungdomsårene, men spesielt den sosiale utviklingen siden man som ungdom går gjennom en overgang fra familie til andre grupper. I disse årene er sosial tilhørighet spesielt viktig. Selv om ungdommen står i en ”utbrytning” av familietilhørigheten, vil denne tilhørigheten likevel være en viktig del av ungdomstiden i ulike situasjoner (Håkonsen, 2009).

I barnevernlovens § 6-3 presiseres det at barn har rett til å uttale seg fra de er 7 år, eller yngre barn som er i stand til å danne seg egne meninger. I fylkesnemnd ser det ut til å være en etablert praksis der de rutinemessig innvilger barn på 7 år, og noen ganger yngre barn mulighet til å uttale seg (Vis, 2014). I Vis (2014) doktoravhandling fant han at det var andre variabler enn alder som har størst betydning for barns innflytelse på saker i barnevernet. Det er likevel ikke en selvfølge at barn skal ha innflytelse på beslutningen som tas. Innflytelse er betinget ut fra alder og modenhet. I litteraturgjennomgangen på tidligere forskning så han at det var større sannsynlighet for at eldre barn ville ha innflytelse på beslutninger i barnevernet, og at for yngre barn var det større sannsynlighet for at de ikke ble konsultert. I undersøkelsen fant han at effekten av barnets alder er dempet av variabler som hvor mange møter barna har deltatt på og barnets ønsker. Videre at barns alder hadde effekt på om de ble konsultert eller ikke. Om barns ønsker var sammenfallende med barnevernets vurdering, ville det ofte presentere seg som den beslutningen som ble tatt. Hvis derimot barnets ønsker var

motstridende til barnevernets vurderinger, ville disse ønskene bli sett på som utrygge eller urealistiske (Vis, 2014).

2.0 Problemstilling

Hovedproblemstilling:

Er det meningsforskjeller på hva som er det viktigste for barn, i barns deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger?

Delproblemstillinger :

1. Er det meningsforskjeller mellom barn på hva som er viktigst i deres deltagelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger ?
2. Hvilken betydning har alder for barnets meninger?
3. Er det forskjeller på barns- og voksnes meninger om hva som er viktigst for barn i deres deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger?
4. Hvordan samsvarer norske barns rangeringer i denne undersøkelsen med funnene Nigel Thomas gjorde i sin undersøkelse i England?

3.0 Metode

3.1 Design

Jeg har benyttet en kryss-seksjonell metode ved å ha deltakere fra 7. Klasse (N=70), 10.klasse (N=77) og voksne (N=58). Dette for å se om det er forskjell mellom barn i ulike alder og deres mening om hva som er viktigst ved barns deltakelse. ”Kryss-seksjonelle design har ofte samme type problemstillinger som dem som belyses ved hjelp av longitudinelle design, men her sammenlignes forskjellige deltakere fra samme aldersgruppe med andre deltakere fra andre aldersgrupper” (Svartdal, 2011. S. 220). Her kan man samle inn data fra de ulike gruppene på kort tid.

3.2 Deltakerne

Jeg har benyttet et kvoteutvalg der kriteriene var å bruke skoleelever, voksne som jobber i kommunal barneverntjeneste og barnevernpedagogstudenter.

Elevene ble rekruttert ved å kontakte rektorer ved ulike skoler per epost. Jeg sendte forespørsler til 12 ungdomsskoler og 17 barneskoler. På den første forespørselen fikk jeg negativ tilbakemelding fra 5 ungdomsskoler og to negative svar fra barneskolene. På neste runde ringte jeg rektorene først for å informere om undersøkelsen, deretter sendte jeg epost med utfyllende informasjon til de som ønsket det. Det var da positiv tilbakemelding fra 5 ungdomsskoler og 3 barneskoler. Barneskolene hadde med unntak av en skole, flere klasser innenfor samme trinnet.

Fremgangsmåten jeg hadde valgt for å gjennomføre undersøkelsen var videre å ha en undervisningstime i klassene der jeg hadde tema om Barnekonvensjonen, historisk tilbakeblikk på barndom i Norge og begrepet deltakelse. Et krav fra flere av rektorene var at alle elevene, selv om de ikke ville delta i undersøkelsen, likevel skulle delta i undervisningen. Det viste seg at det var flere på ungdomstrinnet som likevel ombestemte seg og ville delta i

undersøkelsen etter undervisningen. Spørreskjema ble delt ut på slutten av timen, og elevene leverte disse inn da de var ferdig utfylte.

For de voksne deltakerne var kriteriet at de skulle jobbe i en barneverntjeneste eller studere ved barnevern-pedagog utdanning. Jeg sendte forespørsler til 16 barneverntjenester. Jeg fikk positiv respons fra 5. Det var likevel ikke mer enn 14 svar fra disse 5 barneverntjenestene i ulike størrelser.

Det var til sammen 58 voksne deltakere i undersøkelsen. Av disse var 17 ansatt i barneverntjeneste, jeg måtte ekskludere 3 svarskjema da samme verdi var ført flere ganger. 41 deltakere var barnevernpedagogstudenter, der det ble ekskludert 7 skjema på grunn av at samme verdi var ført flere ganger. Jeg satt da igjen med til sammen 48 svarskjema fra de voksne.

Det var til sammen 147 barn som svarte på spørreskjema. Av disse var det 77 10. Klasse-elever og 70 7. Klasse-elever. Blant 10. Klassingene var det til sammen 12 som leverte spørreskjema som ikke var utfylte, da de ikke ønsket å delta, i tillegg var det 12 skjema måtte ekskluderes da de ikke var fylt ut riktig ved at samme verdi var fylt inn flere ganger. Da gjensto 53 svarskjema fra 10. Klasse. I 7. Klasse var det 6 skjema som ikke var fylt ut riktig ved at samme verdi var fylt inn flere ganger. Jeg satt da igjen med 64 svarskjema fra dette trinnet.

1.2 3.3 Måleinstrumenter

For å skille mellom vanskelige- og hverdagslige beslutninger utarbeidet jeg to caser. Hvert case ble presentert på et eget spørreskjema, der utsagnene i Nigel Thomas Diamond ranking var listet opp under. Barna som deltok skulle rangere de ni utsagnene ut fra hva de mente var viktigst ved deltakelse i forhold til den problemstillingen som var presentert i casene. De voksne i undersøkelsen ble bedt om å rangere påstandene ut fra hva de trodde var viktigst for barn ved deres deltakelse i de problemstillingene casene presenterte.

Utsagn hentet fra Nigel Thomas Diamond ranking;

”Si din mening”, ”Få velge”, ”Få tid til å tenke på ting”, ”At voksne tar gode avgjørelser”, ”Bli hørt”, ”At voksne ikke presser”, ”Få det som du vil”, ”Få informasjon om hva som foregår”, ”Få støtte”.

Presentasjon av case brukt på spørreskjema;

Ole – Vanskelig beslutning;

”Ole er en gutt på 14 år. Han har fått vite av foreldrene sine at de skal skilles og far skal flytte til andre siden av byen. Nå skal det bestemmes hvor Ole skal bo.”

Stine – Hverdagslig beslutning

”Stine 14 år og familien skal snart ha ferie, og spørsmålet om hva de skal gjøre i ferien skal svares på. Foreldrene vil dra på hytta, mens Stine vil være hjemme for å være sammen med venner.”

I tillegg ble det bedt om at barna opplyste om alder og kjønn. De voksne ble bedt om å oppgi alder, kjønn, utdanning og ansiennitet for de som jobber i kommunal barneverntjeneste.

3.4 Analyse

Jeg har brukt Spss statistics (24), for å analysere data jeg har samlet inn ved hjelp av spørreskjema.

Først ble det utregnet en prosentvis fordeling av barnas rangering av de ni ulike utsagnene i vanskelige beslutninger og prosentvis rangering av de vanskelige beslutningene.

For å analysere forskjeller på barns vurdering av hva som er viktigst ved deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger og samtidig kontrollere for alder, ble det gjennomført variansanalyse (ANOVA) der gruppeforskjeller i gjennomsnittlig rangering av de ni forskjellige utsagnene ble sammenlignet for case 1 og 2 for grupper av 7. og 10 klassinger.

For å analysere forskjeller på barns og voksnes rangering ble det gjennomført t-tester av hverdagslige og vanskelige beslutninger i case 1 og 2.

3.5 Etiske hensyn

Før tidspunktet for selve undersøkelsen ble det sendt ut et informasjonsskriv der barna og deres foresatte kunne lese om hva undersøkelsen handlet om og hvordan jeg skulle bruke dataene jeg samlet inn. Det ble her informert om at det var frivillig å delta selv om foresatte hadde skrevet under på samtykke for de som var under 15 år , at undersøkelsen var helt anonym, at deltakerne kunne trekke seg når som helst uten at det ville få konsekvenser for dem og at samtykkeskjemaene ville bli låst inn og destruert etter at undersøkelsen var gjennomført. På grunn av anonymitet var det ikke nødvendig med ekstra ekstern godkjenning av undersøkelsen.

4.0 Resultater

4.1 Forskjeller i hverdagslige og vanskelige beslutninger

Først ble det utregnet en prosentvis fordeling av de rangerte utsagnene i vanskelige beslutninger som presenteres nedenfor i tabell 1. Det var til sammen 117 barn fra 10. Klasse og 7. Klasse som deltok. Utsagnene som ble skåret 9 som er høyeste verdi og dermed viktigst for deltakerne; 41% mente det viktigste var å få si sin mening i forhold til hvor de skulle bo ved foreldres samlivsbrudd. 20,5% mente ”å bli hørt” var det viktigste. Videre mente 9,4% at det viktigste var ”at ikke voksne presser”. Utsagn som fikk skår 1, og rangert som minst viktig av de ni faktorene; 30,8% mente det er minst viktig ”å få det som de vil”, mens 19,7% hadde satt lavest verdi på at ”voksne skal ta gode avgjørelser”. 11,1% hadde skåret ”å få informasjon som det minst viktige”.

Tabell 1: Prosentvis fordeling Case 1 Ole Vanskelig beslutning (N=117)

Utsagn	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Si min mening	0,9	2,6	6,0	11,1	5,1	2,6	12,0	18,8	41,0
Få velge	10,3	23,9	10,3	6,0	12,0	7,7	11,1	14,3	4,3
Få tid til å tenke på ting	9,4	11,1	14,5	16,2	10,3	17,1	11,1	6,0	4,3
At voksne tar gode avgjørelser	19,7	15,4	16,2	16,2	7,7	7,7	6,8	6,8	3,4
Bli hørt	2,6	5,1	4,3	6,0	10,3	18,8	16,2	16,2	20,5
At voksne ikke presser	6,0	3,4	15,4	11,1	18,8	14,5	13,7	7,7	9,4
Få det som du vil	30,8	18,8	9,4	6,8	5,1	7,7	6,8	5,1	5,1
Få Informasjon om hva som foregår	11,1	9,4	10,3	13,7	17,1	12,8	8,5	6,0	6,0
Få støtte	10,3	9,4	13,7	13,7	15,4	9,4	8,5	13,7	6,0

Tabell 2 viser den prosentvise fordelingen på utsagn i hverdagslige beslutninger. Det var til sammen 117 barn fra 7. Klasse og 10.klasse som deltok. Utsagn som skåret 9 som er høyeste verdi, og dermed viktigst for deltakerne; 29,9% mente det viktigste for dem var å få ”si sin mening”. 24,8% syntes det viktigste var ”å bli hørt”, mens 11.1% mente at ”å få velge” var det viktigste. Utsagn som fikk skår 1, og rangert som minst viktig av de ni faktorene; 30,8% mente ”å få det som de vil” var minst viktig. 16,2% rangerte ”å få velge” som minst viktig og 11,1 mente å få støtte var det som var minst viktig ved en slik beslutning.

Utsagn	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Si min mening	5,1	3,4	1,7	6,8	4,3	9,4	8,5	30,8	29,9
Få velge	16,2	21,4	13,7	8,5	11,1	6,8	4,3	6,8	11,1
Få tid til å tenke på ting	6	14,5	6,0	16,2	15,4	17,1	12,8	8,5	3,4
At voksne tar gode avgjørelser	7,7	12,0	17,9	12,0	10,3	13,7	12,8	6,8	6,8
Bli hørt	5,1	2,6	3,4	7,7	6,0	10,3	21,4	18,8	24,8
At voksne ikke presser	7,7	6,0	12,8	13,7	15,4	16,2	13,7	8,5	6,0
Få det som du vil	30,8	22,2	11,1	11,1	6,0	5,1	5,1	3,4	5,1
Få Informasjon om hva som foregår	9,4	14,5	15,4	12,0	17,1	10,3	8,5	6,0	6,8
Få støtte	11,1	3,4	17,9	11,1	14,5	12,0	14,5	9,4	6,0

4.2 Forskjeller i barns meninger om hverdagslige og vanskelige beslutninger

Tabell 3 på neste side viser om det er forskjeller på barns meninger om hva som er viktigst i vanskelige og hverdagslige beslutninger. Av de ni utsagnene var det to som viste signifikante forskjeller mellom hverdagslige og vanskelige beslutninger. ”Å få velge” viste en liten signifikant forskjell som forteller at det var viktigere å få mulighet til å velge i vanskelige beslutninger enn i hverdagslige beslutninger. Det var stor signifikant forskjell på utsagnet ”at voksne tar gode avgjørelser”, som viser at det er viktigere at de voksne tar gode avgjørelser i hverdagslige beslutninger enn i de vanskelige.

4.3 Forskjeller mellom alder

Jeg ønsket videre i tabell 3 å se om det var forskjeller mellom 7. Klassinger og 10. Klassinger på deres meninger i vanskelige og hverdagslige beslutninger. Det var ett utsagn som viste en liten signifikant forskjell; ”å få informasjon om hva som foregår”. Med en skår på 5,01 i vanskelige beslutninger og en skår på 5,07 viser at det er omtrent like viktig for 10.klassingene å få informasjon om hva som foregår i både vanskelige og hverdagslige beslutninger. For 7. Klassingene med en skår på 4,75 i vanskelige beslutninger og 4,00 i hverdagslige viser det at det er viktigere for dem med informasjon når det kommer til vanskelige beslutninger.

Tabell 3: Forskjeller i barns meninger om hva som er viktigst i vanskelige og hverdagslige beslutninger

	Hverdagslig		Vanskelig		Type situasjon p-verdi	Interaksjon p-verdi
	7 kl M (SD)	10 kl M (SD)	7 kl M (SD)	10 klasse M (SD)		
Si min mening	7,17 (2,16)	6,74 (2,51)	7,44 (2,05)	6,75 (2,41)	0,54	0,60
Få velge	4,14 (2,52)	4,16 (2,86)	4,20 (2,46)	4,88 (2,66)	0,07*	0,12
Få tid til å tenke på ting	4,90 (2,13)	4,81 (2,21)	4,71 (2,18)	4,41 (2,28)	0,22	0,65
At voksne tar gode avgjørelser	5,18 (2,38)	4,16 (2,18)	4,06 (2,42)	3,52 (2,23)	0,00***	0,26
Bli hørt	7,15 (1,69)	6,05 (2,72)	6,73 (1,86)	6,03 (2,45)	0,27	0,31
At voksne ikke presser	5,00 (2,17)	5,11 (2,27)	5,25 (2,06)	5,28 (2,38)	0,33	0,85
Få det som de vil	2,87 (2,25)	3,66 (2,52)	3,10 (2,49)	4,05 (2,67)	0,20	0,74
Få informasjon om hva som foregår	4,00 (2,18)	5,07 (2,36)	4,75 (2,32)	5,01 (2,42)	0,12	0,07*
Få støtte	4,64 (2,45)	5,24 (2,16)	4,75 (2,45)	4,88 (2,37)	0,58	0,31

Note: *P < 0.05, **P < 0.01, ***P < 0.001.

4.4 Forskjeller mellom voksne og barn i hverdagslige og vanskelige beslutninger

Tabell 4 viser at det er signifikante forskjeller mellom voksne og barn når det kommer til rangering av fire utsagn i vanskelige beslutninger. På utsagnet ”At voksne tar gode avgjørelser” viser tabellen en liten signifikant forskjell der gjennomsnittsskåringen til de voksne er 4,66, mens det i gruppen barn er 2,34. Det viser at voksne tror det er viktigere for barn at voksne tar gode avgjørelser i vanskelige beslutninger enn det barn mener selv. ”At voksne ikke presser” viser også en liten signifikant forskjell der gjennomsnittet hos de voksne er 4,52 og hos barn er det 5,26. Noe som viser at de voksne tror barn mener det er mindre viktig å ikke bli presset enn det barn mener selv.

”Å få velge” viser en middels signifikant forskjell. Gjennomsnittskår hos de voksne er 3,37, mens det hos barn er 4,51. Dette viser at de voksne tror at det er mindre viktig for barn å få velge i vanskelige beslutninger enn det barna mener selv.

”Å få det som de vil” har en stor signifikant forskjell, gjennomsnittsskåren hos de voksne er her 2,12 og hos barn 3,53. Dette viser at voksne tror barn ønsker å bestemme selv i vanskelige beslutninger i mindre grad enn det barna mener selv.

Tabell 4: Forskjeller i rangering mellom voksne og barn - Vanskelige beslutninger

	Voksne		Barn		t
	Mean	SD	Mean	SD	
Si min mening	6,79	2,10	7,12	2,23	0,894
Få velge	3,37	2,19	4,51	2,56	2,871**
Få tid til å tenke på ting	4,97	2,17	4,58	2,22	-1,050
At voksne tar gode avgjørelser	4,66	2,28	3,82	2,34	-2,145*
Bli hørt	6,10	2,35	6,41	2,17	0,825
At voksne ikke presser	4,52	2,22	5,26	2,20	1,959*
Få det som de vil	2,12	1,77	3,53	2,60	4,024***
Få informasjon om hva som foregår	6,81	2,14	4,87	2,36	-5,125
Få støtte	5,60	2,02	4,81	2,41	-2,153

Note: *P < 0.05, **P < 0.01, ***P < 0.001.

I tabell 5 om hverdagslige beslutninger viser tabellen tre utsagn med signifikant forskjell mellom gruppene. ”Få tid til å tenke på ting” viser det en liten signifikant forskjell mellom gruppene, der gjennomsnittskår hos de voksne er 4,16 og hos barn 4,86. Dette viser at det er viktigere å få tid til å tenke på ting i hverdagslige beslutninger for barn enn det voksne tror. ”At voksne ikke presser” viser også en liten signifikant forskjell, der gjennomsnittsskåren til de voksne er 4,25 og hos barn 5,05. Dette viser at det er viktigere for barn at voksne ikke presser i hverdagslige beslutninger enn det voksne tror. ”Å få informasjon om hva som foregår” viser høy signifikant forskjell mellom gruppene. Gjennomsnittskår hos de voksne er 6,18 og hos barn 4,48. De voksne tror det er viktigere for barn at de får informasjon i det som foregår i hverdagslige beslutninger enn det barna gjør selv.

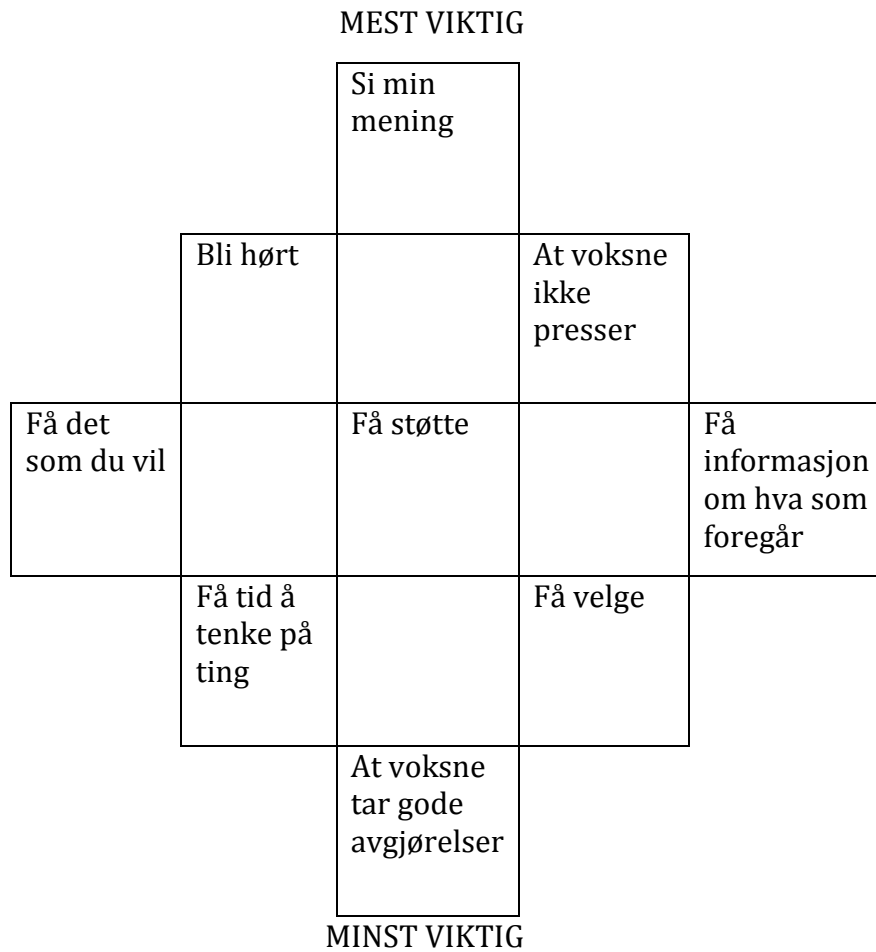
Tabell 5: Forskjeller i rangering mellom voksne og barn - Hverdagslige beslutninger

	Voksne		Barn		t
	Mean	SD	Mean	SD	
Si min mening	7,06	2,03	6,97	2,32	-0,229
Få velge	3,43	2,13	4,15	2,67	1,654
Få tid til å tenke på ting	4,16	1,96	4,86	2,16	2,010*
At voksne tar gode avgjørelser	5,14	2,45	4,72	2,34	-1,030
Bli hørt	6,97	2,22	6,65	2,27	-0,828
At voksne ikke presser	4,25	2,03	5,05	2,21	2,237*
Få det som de vil	2,58	2,55	3,23	2,40	1,542
Få informasjon om hva som foregår	6,18	2,04	4,48	2,32	-4,651***
Få støtte	5,25	1,81	4,91	2,33	-0,890

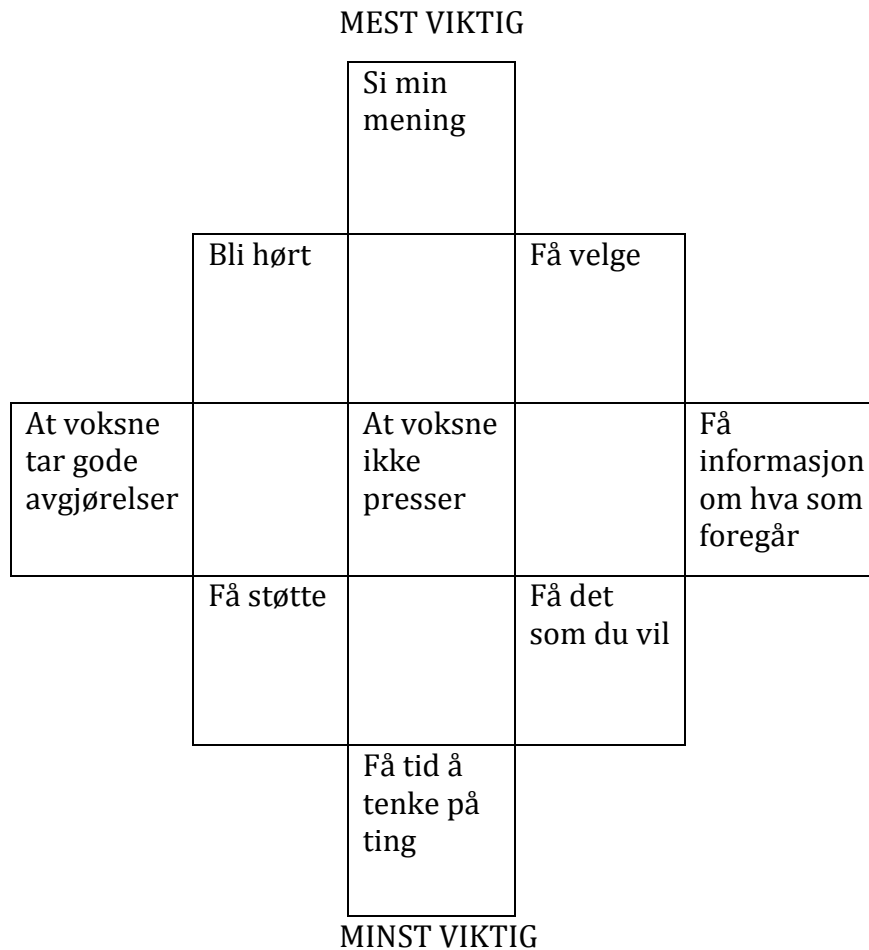
Note: *P < 0.05, **P < 0.01, ***P < 0.001

I Figur 2 og 3 har jeg kopiert Thomas (2002) Diamond ranking i figur 1, og satt inn utsagnene rangert ut fra hvordan barna responderte i denne undersøkelsen fra den prosentvise fordelingen av rangeringen av utsagnene i undersøkelsen.

Figur 2: Diamond ranking for vanskelige beslutninger:

Figur 3: Diamond ranking for hverdagslige beslutninger.

Diamond rankingene i figur 2 og 3 sammenlignet med Thomas (2002) diamond ranking i figur 1, viser at det er noen forskjeller mellom hva barna rangerte som viktigst ved deltakelse. I denne undersøkelsen var det to utsagn som var rangert nesten likt av de tre øverste, ”å bli hørt” og ”si min mening”. ”Si min mening” var viktigst for barna i denne undersøkelsen og ”bli hørt” det viktigste i Thomas (2002) undersøkelse. Et tredje utsagn varierte både mellom hverdagslige beslutninger; ”Få velge” og vanskelige beslutninger; ”At voksne ikke presser” i

denne undersøkelsen. I Thomas (2002) undersøkelse var det utsagnet som varierte ”å få støtte”. Det minst viktige utsagnet er forskjellig på alle tre figurene. I denne undersøkelsen er det minst viktige i hverdagslige beslutninger ”Å få tid å tenke på ting”, i vanskelige beslutninger ”at voksne tar gode avgjørelser og i Thomas (2002) undersøkelse det minst viktige ”å få det som jeg vil”.

5.0 Diskusjon

5.1 Forskjeller i hverdagslige og vanskelige beslutninger

Tabell 1 og 2 viser en prosentvis fordeling av rangeringene barna i denne undersøkelsen gjorde på utsagnene om deres deltakelse i vanskelige og hverdagslige beslutninger. Resultatet viser at det både i hverdagslige og vanskelige beslutninger er viktigst for barna å si sin mening, like etter dette kommer utsagnet om å bli hørt som det nest viktigste. Disse to toppresultatene gjenspeiler det som står i artikkel 12 i barnekonvensjonen om barns rett til å bli hørt i saker som angår dem og barns rett til fritt gi uttrykk for sin mening. Også i norsk lovverk er dette en rettighet som står sentralt når det kommer til barns deltakelse.

Barnekonvensjonen og lovverket skiller ikke mellom vanskelige og hverdagslige beslutninger, men sier at denne retten gjelder i alle saker som berører barnet. Når det gjelder barnevernloven, vil den i de fleste tilfeller gjelde for barn i vanskelige livssituasjoner der det skal tas vanskelige beslutninger. Der er loven tydelig på viktigheten av barns deltakelse også gir barn rett til å uttale seg, at uttalelsene skal ilegges behørig vekt og at barna skal kunne velge om de vil uttale seg eller ikke. Videre har barn rett til å være part i egen sak ut fra gitte kriterier på alder eller atferd.

Ved at barnet gis anledning til å uttale seg rett før en avgjørelse skal tas, er ifølge Sandberg (2016) ikke en sikkerhet for at denne retten blir forvaltet på en god nok måte av det offentlige. I stedet argumenterer hun for viktigheten for barn å kunne delta på hele prosessen frem mot en beslutning, der barnet vil ha mulighet til å uttale seg på alle stadiene i saken som omhandler dem. Det må tas særlig hensyn til barn som lever i krevende og skadelige livssituasjoner, der mange samtaler kan bli svært belastende for dem, og da vurdere å tilpasse dette etter barnets modenhet og ønsker om deltakelse. På den annen side så Vis, Holtan og

Thomas (2012) i sin undersøkelse om saksbehandleres barrierer for barns deltakelse, at det sårbare barnet kan bli påført ekstra belastninger, kan bli brukt som argument fra saksbehandler for å begrense barns deltakelse i saker.

At det ikke skilles mellom vanskelige og hverdagslige beslutninger på topprangeringene ”si min mening” og ”bli hørt” kan ha en sammenheng med at det er individuelt hva som oppleves vanskelig eller ikke, og som Strandbu (2011) sier avhenger dette av de tersklene hver enkelt har tilegnet seg gjennom erfaringer. Det kan være hverdagslige beslutninger som kan oppleves som kompliserte og vanskelige å håndtere for barn, selv om det ikke er en krise i ordets rette betydning. En 14-åring der vennenettverk har stor betydning, vil kanskje oppleve det som en krise at ferieturen blir lagt til et sted som er langt unna og der fysisk tilstedeværelse med venner ikke vil være mulig. Å være sammen med venner er ifølge Seim og Opsahl (2014) den aktiviteten for barn og unge som tar størst plass i hverdagen. Dette er en aktivitet barna deltar på nesten over alt; på skolen, hjemme, etter skoletid, på organiserte aktiviteter og andre arenaer der barn treffer hverandre. Hvis vi tolker resultatene i denne undersøkelsen, vil det være viktigst for barnet å si sin mening og at hun opplever at meningene hennes blir tatt på alvor. Det er derimot ikke så viktig i denne sammenhengen at hun får viljen sin om å bli i byen. Det er likevel mulig for barnet å opprettholde vennerelasjonen gjennom ferien via kommunikasjon på sosiale medier, noe som er blitt en viktig del av de unges liv og som ikke avhenger av hvor de befinner seg for å utøves.

I vanskelige beslutninger kan det se ut som barna er mer opptatt av å ha kontroll i situasjonen. Utsagnet ”at voksne tar gode avgjørelser” er rangert som minst viktig i vanskelige beslutninger. Utsagnet ”å få det som du vil” er viktigere i vanskelige beslutninger enn i hverdagslige beslutninger, selv om det ifølge tallene ikke kommer høyest i rangeringen. Det kan ha sammenheng med at de vanskelige beslutningene vil kunne få større konsekvenser for barnet enn i de hverdagslige beslutningene, og her er det viktig for barna at de voksne ikke presser dem når en beslutning skal tas. I Thomas (2002) studie uttalte barna at det var en rekke grunner til at det var viktig for dem å delta i beslutninger som angikk dem, Barna ville sikre seg mot at de voksne tok avgjørelser basert på gjetninger, fordi barna selv ikke hadde blitt spurt. Barna ønsket en opplevelse av rettferdighet og inkludering om beslutninger som handlet om deres liv. Og barna ville ha mulighet til å få informasjon samtidig som de voksne var nødt til å høre på dem.

5.2 Forskjeller i barns meninger om hverdagslige og vanskelige beslutninger

Som vist i tabell 3 var det signifikante forskjeller på utsagnene ”få velge” og ”at voksne tar gode avgjørelser. Det er viktigere for barn at de får mulighet til å velge når det kommer til vanskelige beslutninger, mens det i hverdagslige beslutninger var viktigere at voksne tok gode avgjørelser i hverdagslige beslutninger. Som Strandbu (2011) sier vil de hverdagslige beslutningene ikke utgjøre en psykisk belastning eller krise for barnet. Det er beslutninger som tas i den daglige interaksjonen mellom barn og de voksne personene i livet sitt som for eksempel foreldre, lærere og andre. Når det også er forskjeller i maktbalansen mellom barn og voksne vil det kanskje være mer naturlig at barna mener det er viktig at de voksne tar gode avgjørelser for dem i dagliglivet. Det er de voksne som har ansvaret for barnets omsorg og utvikling. Dette er noe som er blitt mer tydelig for både barn og voksne gjennom implementeringen av barnekonvensjonen, der også Norge forpliktet seg til å spre nødvendig informasjon om barns rettigheter til alle.

5.3 Forskjeller mellom aldersgrupper

Det var ikke store forskjeller mellom barnas alder og deres mening om utsagnene i vanskelige og hverdagslige beslutninger, men på utsagnet ”Få informasjon om hva som foregår” viser tabell tre at det er en signifikant forskjell mellom alder. Det like viktig å få informasjon i både vanskelige og hverdagslige beslutninger for 10. Klassingene. For 7. Klassingene viser tabellen at det er viktigere for dem å få informasjon når det kommer til vanskelige beslutninger. Dette kan ha sammenheng med at 10. Klassingene er kommet lengre i sin utvikling, og er inne i en fase i livet der de løsriver seg fra sine foreldre. Voksenlivet er kommet nærmere, og de ønsker større kontroll på beslutninger som omhandler dem. Hos 7. Klassingene kan de enda være i en fase i livet der deres identitet og tilknytning har sterke bånd til familien og det vil kanskje enda være naturlig for dem at de voksne tar avgjørelser i hverdagslivet, men de ønsker likevel mer informasjon når det kommer til vanskelige beslutninger som kan ha store konsekvenser for hvordan deres liv vil bli fremover for dem. Samtidig er barnet ved sin tilknytning og deltakelse i familielivet en del av familiens felles kulturelle verden, der det ifølge Alderson (2010) i mange hjem foregår beslutningsprosesser som er basert respekt for barnet.

I Thomas (2002) undersøkelse så han at ulike aldergrenser kunne utelukke barna fra en rekke aktiviteter og settinger. Etter hvert som barna ble eldre fikk de større mulighet til å delta i beslutninger og de voksne ble mindre overbeskyttende. Thomas (2002) så også at etter hvert som barna ble eldre fikk de mer informasjon om hva som foregikk, mens de yngre barna var mer overlatt til seg selv for å finne ut hva som foregikk. I Vis (2014) doktoravhandling så han at det var større sannsynlighet for at eldre barn hadde innflytelse på barnevernssaker om deres mening samsvarte med barnevernets vurderinger. Videre så han at for de yngre barna var sannsynligheten for at de ikke ble konsultert større. For det første kan dette ha sammenheng med at den største barrieren for barns deltakelse i barnevernet handler om kommunikasjon, slik Vis, Holtan og Thomas så i sin undersøkelse. For yngre barn vil det kreves både mer kunnskap og tid av saksbehandler for at barnet skal ha en opplevelse av meningsfull deltakelse i sin sak. For å få en best mulig deltakelse burde også at de materielle omgivelsene er tilrettelagt for barnesamtaler og selve samtalen bør være barnevennlig. For det andre kan det være at saksbehandlere får en mer proteksjonistisk holdning, der de vil beskytte de yngre barna fra gjenopplevelser og belastninger det kan medføre at barna deltar. Og for det tredje kan det ha sammenheng med ulike definisjoner om hva barns deltakelse i barnevernssaker handler om i praksis.

1.3 5.4 Forskjeller mellom voksne og barn om hverdagslige og vanskelige beslutninger.

Det var i denne undersøkelsen noen utsagn som viste en signifikant forskjell på rangeringen på vanskelige beslutninger hos barn og voksne. Det utsagnet som hadde den største forskjellen var ”Å få det som de vil”. Her ser det ut til at de voksne tror barna mener dette er mindre viktig i vanskelige beslutninger. Dette var ikke utsagn som var høyt rangert av verken barna eller de voksne. En fellesnevner på rangeringen mellom voksne og barn var at de begge hadde rangert ”å si min mening” som det viktigste for barn i deres deltakelse i både hverdagslige og vanskelige beslutninger. Barna hadde som tidligere nevnt, rangert ”å bli hørt” som det nest viktigste utsagnet i vanskelige beslutninger. De voksne hadde i sin rangering av det nest viktigste utsagnet ”Å få informasjon om hva som foregår” med en gjennomsnittsskår på 6,81 på vanskelige beslutninger, mens de rangerte det nest viktigste utsagnet å bli hørt likt

med barna i hverdagslige beslutninger. Selv om denne rangeringen ikke utgjorde en signifikant forskjell på gjennomsnittskåren, er det likevel interessant å se at voksne har større fokus på at informasjon er viktig for barn i vanskelige beslutninger enn det barna i denne undersøkelsen selv mener.

På den ene siden skriver Ulvik, Øyen og Olsen (2014) at det i stor grad er de voksne som legger premisser for barns deltakelse, og barna forhandler om endringer på ulike felt. Det er videre de voksne som i stor grad har organisert og lagt til rette for de aktivitetene barna deltar på, for eksempel bursdager, vennebesøk, ferieturer osv. Og beslutningene som skal tas innenfor disse premissene er allerede i stor grad styrt av de voksne ved deres tilrettelegging. I Thomas (2002) studie fant han at barns liv er strukturert av hvilke premisser de voksne legger for barnas liv og aktiviteter som foregår her. Barnas hverdagsliv vil dermed bli strukturert av forhandlinger, regler og søken etter tillatelser. Barna uttalte at de tema som ble lagt begrensninger for dem blant annet handlet om innetid, hva de hadde på seg, hvem de var sammen med, leksetid med mer.

På den annen side kan det hende barna føler de ikke har noe valg når det kommer til at voksne tar gode avgjørelser. I Thomas (2002) undersøkelse snakket noen av barna om en følelse av avmakt når hverdagslige og vanskelige beslutninger skulle tas. Det var en opplevelse av mangel på kontroll og en manglende tilrettelegging for deres deltakelse av de voksne. Barna i denne undersøkelsen rangerte ”å få velge” som mer viktig i vanskelige beslutninger. De vanskelige beslutningene kan være av en sånn art at de kan gi konsekvenser i lang tid ved for eksempel foreldres samlivsbrudd og der det skal bestemmes hvor barnet skal bo, enn ved en hverdagslig beslutning der det skal bestemmes hvor familien skal dra på ferie. Thomas (2002) sier at barnas liv er strukturert av de begrensningene de voksne legger for barna i form av regler. Noen barn i hans undersøkelse mente det var greit med slike rammer å forholde seg til, de mente de voksne ville deres beste og det var deres ansvar å ta vare på dem.

Strandbu (2011) sier at etter at barnekonvensjonen ble implementert i norsk lovverk har det fulgt med krav til de som jobber i barnevernet og andre som er i direkte kontakt med barn om at de skal sikre barns rett til deltakelse i alle saker som angår dem. I en barnevernssak er barnets beste et viktig prinsipp når beslutninger skal tas. Det er som Strandbu (2011) sier ulike oppfatninger av hva som er det beste for barn, og i mange tilfeller kan dette oppfattes ulikt fra saksbehandler til saksbehandler. Det kan også være ulike oppfatninger om hva som er til det beste for barnet mellom barnet selv og saksbehandler. Hvis man ser på at det er ulik

grad av makt mellom voksne og barn vil det kunne være saksbehandlers vurderinger som veier tyngst og barnet vil kanskje få en opplevelse av å ikke få være delaktig i egen sak. Barnevernets ansvar for å sikre barns rett til deltakelse er tredelt; barnet har rett til informasjon, barnet har rett til å uttale seg og barnets mening skal ilegges vekt ut fra alder og modenhet. Denne rettigheten er implementert i en rekke lovverk og rundskriv, men barnevernet er likevel for dårlig på å sikre barns rett til deltakelse i barnevernssaker.

Vis, Holtan og Thomas (2012) så i sin undersøkelse at den største barrieren for barns deltakelse i barnevernssaker var voksnes vansker med å etablere god nok kommunikasjon med barn. For at barn skal fritt få si sin mening, og ha en opplevelse av å bli hørt er kommunikasjon essensiell. Strandbu (2011) sier at fokuset på barns deltakelse i dag handler i stor grad om kommunikasjon mellom voksne og barn, der de voksne er forpliktet til å legge til rette for dette. Når undersøkelsen til Vis, Holtan og Thomas (2012) viser at dette er den største barrieren kan man kanskje forstå hvorfor barnevernet ikke klarer å innfri kravet om barns deltakelse godt nok. Det er samtidig viktig å se på om forholdene for å kunne tilrettelegge for denne typen kommunikasjon er god nok for ansatte i barneverntjenesten. En ting er å øke ferdighetene til saksbehandlere på samtaler med barn, men det er kanskje ikke nok når de ytre faktorene legger hindringer for at saksbehandlerne skal kunne gjennomføre dette i praksis (Vis, et al., 2012).

Det er også viktig å se på definisjonen av barns deltakelse. Som Strandbu (2011) sier er det viktig at det ligger en felles forståelse og tolkning av hva dette faktisk betyr. Ikke bare for saksbehandlere i barnevernet, men også for styresmakter, omsorgsgivere, forskere og ikke minst barna selv. I undersøkelsen til Vis, Holtan og Thomas (2012) så de at saksbehandlere hadde ulikt fokus på barns rett til deltakelse. Noen hadde fokus på at deltakelse handlet om selve beslutningen og at barn skulle få si sin mening i forhold til denne, andre hadde fokus på at deltakelse handlet om at barn skulle få viljen sin eller ikke, mens andre igjen så på deltakelse som en prosess fra begynnelse til slutt og der barnet skulle kunne gi uttrykk for sin mening gjennom hele prosessen. I undersøkelsen mente 52% av deltakerne at det viktigste for barn var å få viljen sin. Mens i denne undersøkelsen mener majoriteten at det viktigste for barn er å få si sin mening. På den annen side skriver Strandbu (2011) at barnevernets vurderinger på barnets beste er basert på normative grunnlag, og det vil i de tilfeller der barn ikke får delta være saksbehandlers forståelse av barnet og dets livssituasjon som vil være rådende i slike beslutninger. Skal saksbehandlere verne om det sårbare barnet og dermed

begrense barnets deltakelse, eller skal saksbehandlere vekte barnets evne til deltakelse gjennom å anerkjenne barnet som selvstendige og meningsbærende individer?

Barns deltakelse i dag har som tidligere nevnt et sterkt fokus på kommunikasjon mellom voksne og barn. Dette er fokus både i hverdagslige og vanskelige beslutninger. Viktigheten av retten til å uttale seg og bli hørt på alle områder som berører barn er tydelig i lovverket, i undervisningen på skolen, gjennom sosiale medier og andre kanaler der barns rettigheter spres. I barnevernet er det et sterkt fokus på barns deltakelse nettopp gjennom kommunikasjon, og der mulighetene til deltakelse i barnevernssaker stort sett handler om retten til å uttale seg og bli hørt. I barns møte med barnevernet vil det for mange barn være vanskelig å uttale seg om sine meninger, følelser og ønsker. Et barn som over tid har kontakt med barnevernet kan møte mange voksne som de skal forholde seg til, og det å måtte fortelle sin livshistorie mange ganger kan til slutt gjøre at det for barna vil være vanskelig å engasjere seg (Vis et al. 2012).

Andre barn igjen kan ha andre barrierer for å kommunisere med voksne. Det kan være at de har erfaringer som at voksne likevel ikke ”hører” barnas fortelling mens den blir fortalt. Barna kan ha en opplevelse av at deres mening ikke har betydning uansett, for som de voksne sier; det er til syvende og sist de voksne som bestemmer, for voksne vet best og medbestemmelse er ikke det samme som selvbestemmelse. I Thomas (2002) studie uttalte barna at de voksne var generelt for dårlig å høre på dem. Begrunnelsen var de voksnes syn og holdninger overfor barn. Noen av barnas meninger var at de voksne hadde ikke kunnskaper om hva barn bekymret seg for og hva som er viktig for barn i dagliglivet og i vanskelige livssituasjoner, at barna var for unge til å vite hva som var best for dem og at de voksne ville vise hvem som bestemte. Ut fra denne argumentasjonen kan man kanskje spørre om dette i enkelte tilfeller kan være voksnes ubevisste eller bevisste form for maktdemonstrasjon for å markere de maktforskjellene som ligger mellom voksne og barn gjennom voksnes omsorgsansvar, der det kan se ut til at det er de voksne som har enerett på å definere hva som er til barnets beste både i hverdagslivet og i vanskelige livssituasjoner.

5.5 Samsvar mellom norske barns rangeringer og funnene i Thomas (2002) undersøkelse.

I denne undersøkelsen har jeg tatt utgangspunkt i de ni viktigste utsagnene barna presenterte i undersøkelsen til Thomas (2002). Diamond rankingene i figur 2 og 3 som er satt sammen av svarene i denne undersøkelsen og sammenlignet med Thomas (2002) diamond ranking i figur 1. På de tre viktigste utsagnene mellom undersøkelsene var det samsvar mellom to utsagn, ”å bli hørt” og ”si min mening”. Utsagnene var ikke fordelt likt på det som var viktigst, ”Si min mening” var viktigst for barna i denne undersøkelsen og ”bli hørt” det viktigste i Thomas (2002) undersøkelse. Hvis man ser videre på de neste tre utsagnene var det samsvar i utsagnet ”Få informasjon om hva som foregår”. På de tre utsagnene som var rangert lavest er det samsvar på ”at voksne tar gode avgjørelser” og ”Få det som du vil”. Jeg har som tidligere nevnt ikke tilgang til hvordan disse utsagnene i Thomas (2002) undersøkelse er rangert fra 1-9, men ser at det ikke er store forskjeller på hva barna i undersøkelsene mener ut fra disse figurene. Dette viser at disse utsagnene er like viktige for barn med tilknytning til barnevernet slik som i Thomas (2002) studie, og barna i denne undersøkelsen. Det kan selvsagt være at noen barn som har deltatt i denne undersøkelsen har sak i barnevernet, men de ble ikke bedt om å opplyse om dette. Barns rettigheter er likt for alle barn uavhengig deres livssituasjon og er uavhengig om barnet bor i England eller Norge.

6.0 Metode diskusjon

6.1 Design

Designet jeg valgte var en kryss-seksjonell metode der jeg ønsket å se hva voksne tror barn mener er viktigst ved barns deltakelse, og der jeg ville undersøke om det var forskjeller mellom alder blant barn på deres vurdering av hva som er viktig ved deres deltakelse.

Svartdal (2011) sier at en av svakhetene til denne typen design kan være at man antar at

deltakerne innenfor samme alderstrinn er sammenlignbare. Dette kommer mer tydelig frem når de ulike alderstrinnene har en aldersmessig større distanse til hverandre. Hvis vi ser bort fra de voksne deltakerne i denne studien, vil aldersspennet mellom de to ulike gruppene med barn i denne undersøkelsen ikke ha for store forskjeller i oppvekstbetingelsene som det kunne ha hatt om det var større avstand mellom generasjoner. Det er desto større avstand mellom de voksne og barna i undersøkelsen, der de voksne skal svare hva de tror barna mener er viktigste faktorer. De voksne i undersøkelsen jobber daglig direkte med barn, og tar beslutninger basert på fag, gjeldende regelverk og skjønnsvurderinger. Med dette utgangspunktet burde de ha forståelse og kunnskap om barns ønsker om deltakelse, og de burde ha kunnskap om hvordan de gjennom ulike former for kommunikasjon kan innhente kunnskapen fra hvert barn individuelt.

6.2 Deltakerne

I Nigel Thomas studie var deltakerne barn som på ulike vis var i kontakt med det engelske barnevernet. Dette ble også vurdert i denne studien, men jeg vurderte at dette kunne bli en svært komplisert og tidkrevende prosess for å sikre at utvalget ble stort nok til undersøkelsen. Det ville heller ikke være hensiktsmessig innenfor de rammer på både tid og størrelse for denne oppgaven. Derfor valgte jeg skoleklasser, der utvalget er representativt for de fleste barn, og ikke bare gruppen barn som er i kontakt med barnevernet. Hensikten med å plukke ut barn i nettopp denne aldersgruppen var å få et utvalg som kunne ha en større forståelse enn yngre barn om begrepet deltakelse og at de forhåpentligvis hadde gjort seg opp en mening om hva de anså som viktig når det kommer til deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger i egne liv. Ved å ha en undervisningstime før spørreskjema ble fylt ut, ønsket jeg at alle skulle ha en felles forståelse for temaet før de svarte på spørreskjemaene. Det er usikkert om det ville ha vært et annet resultat om jeg ikke hadde hatt undervisningen først. Det kan også stilles spørsmål om elevene svarte på undersøkelsen helt av egen fri vilje. Selv om jeg var tydelig på dette både skriftlig og muntlig, kan det være muligheter for at de voksne kunne ha skapt det noen barn kunne oppleve som forventninger til deres deltakelse. Det første momentet i dette er at foresatte hadde skrevet under på samtykkeskjema, noe som kunne oppfattes av barna som at de foresatte forventet at barna deltok. Det andre momentet var at lærerens tilstedeværelse i klasserommet med sin autoritet i seg selv kunne skape en forståelse

av at de måtte delta. Undervisningstimen i forkant kunne også ha lagt et ubevisst press på elevene for å delta i undersøkelsen. Det var likevel noen som valgte å avstå, uten at det førte til noen former for reaksjoner. De var informert om at dette var en frivillig undersøkelse, og selv om foresatte hadde signert, så var det likevel de som bestemte om de ville delta.

De voksne deltakerne hadde jeg i utgangspunktet kriterier om at de skal jobbe i en barneverntjeneste og antallet skulle være 50 deltakere eller mer. Målet med dette var at jeg ønsket deltakere som jobber direkte med barn i saker som påvirker og angår barna, og der medbestemmelse og deltakelse er en viktig del av jobben med å ivareta barns interesser på ulike felt. Det viste seg svært vanskelig å få nok deltakere til undersøkelsen innenfor de gitte kriterier for de voksne. Tilbakemeldinger på hvorfor de ansatte ikke ønsket å delta var i all hovedsak begrunnet i tidspress på arbeidsplassen og at det kom mange henvendelser fra forskere og studenter om de ansatte kunne delta i undersøkelser. Jeg vurderte at en mulighet for å få nok voksne til å svare på undersøkelsen var å bruke barnevernpedagogstudenter i tillegg. Selv om disse ikke er ferdig utdannede barnevernspedagoger, vurderte jeg at studentene var kommet godt på vei i studiene sine og da innenfor det som krevdes av de voksne deltakerne til denne undersøkelsen.

6.3 Måleinstrumenter

Jeg bestemte meg for å se bort fra elektroniske spørreskjema, og bruke utskrevne papirformat, der jeg selv skulle levere og samle inn ved personlig oppmøte. Dette for å unngå at det ikke kom inn nok data til undersøkelsen. Svakheten ved denne måten å gjøre det på var at det var tidkrevende og flere barneverntjenester antok at dette kom til å ta tid i deres hektiske hverdag, noe enkelte også ga uttrykk for. Samtidig var det flere som mente dette var en grei måte å gjøre det på, da dette ikke var ”enda en av mailene de lett skrollet forbi i arbeidshverdagen”.

Som tidligere beskrevet utarbeidet jeg to spørreskjema med en case i hvert skjema, en hverdagslig problemstilling og en vanskelig problemstilling, som deltakerne skulle rangere de ni faktorene fra Nigel Thomas (2002) diamond ranking ut fra. Den vanskelige beslutningen handler om Ole 14 år og et samlivsbrudd mellom foreldrene hans og en forestående beslutning om han skulle bo hos mor eller far. Den hverdagslige beslutningen handlet om Stine 14 år der familiens problemstilling var hvor de skulle på ferie. Stine ønsket mest å være

hjemme for å være sammen med venner, mens foreldrene ville dra på hytta. Jeg har valgt casene med utgangspunkt i at et samlivsbrudd mellom de voksne i en familie er en vanskelig livssituasjon for et barn å oppleve, og der beslutningen om hvor barnet skal bo kan være vanskelig og komplisert for barnet å delta i. I den hverdagslige beslutningen har jeg tatt utgangspunkt i at dette ikke er en vanskelig livssituasjon som kan gi langvarige konsekvenser for barna når beslutningen er tatt. Denne beslutningen er som Stranbu (2011) beskriver om hverdagslige beslutninger, ikke knyttet til kriser eller psykisk belastning for deltakerne. Det kan likevel være enkelte hverdagslige beslutningsprosesser som kan være kompliserte å gjennomføre. Å ikke være enig i feriemål for en tenåring som er opptatt av sitt vennernettverk slik det er beskrevet i caset, kan likevel være vanskelig for henne å håndtere. Svakheten med å bruke case er at man blir låst til en type situasjon, og det er mulig at det kunne kommet frem et annet resultat enn det som fremkommer i denne undersøkelsen om spørreskjemaet var utarbeidet uten case eller med en annen type case. På en annen side vil det å bruke case visualisere situasjonen bedre for barn og unge, og dermed kan det skape en større forståelse for begrepene vanskelige og hverdagslige beslutninger når de skal svare på deres syn på deltakelse innenfor dette.

Ved å bruke en closed-ended spørsmålsformulering kan også begrense deltakerne fra å gi de svarene de egentlig ønsker. Tilbakemeldinger fra både barn og voksne var at det var vanskelig å rangere disse utsagnene for mange mente de hadde like stor betydning for barns deltakelse.

Å sammenligne kvalitativ undersøkelse med min kvantitative undersøkelse kan by på utfordringer. Det finnes ikke data i form av tall som kan fortelle meg eksakt hva deltakerne svarte i de andre undersøkelsene, og det vil da være mine tolkninger av tallene i min undersøkelse mot forskerne i de andre undersøkelsenes tolkning av de intervjuer opp mot tidligere forskning jeg må sammenligne. Jeg har ikke hatt tilgang på transkripsjoner eller annen rå-materiell fra de andre undersøkelsene jeg referer til i denne oppgaven. Thomas (2002) i sin diamond ranking skiller ikke mellom vanskelige og hverdagslige beslutninger slik jeg har gjort i denne undersøkelsen.

7.0 Konklusjon

7.1 Forskjeller i hverdagslige og vanskelige beslutninger

Resultatene viser at det ikke er forskjeller i hva barn mener er det viktigste ved deres deltakelse i hverdagslige og vanskelige beslutninger. Det viktigste for barna er å si sin mening, etterfulgt av å bli hørt.

Det var signifikante forskjeller mellom hverdagslige og vanskelige beslutninger på utsagnet å få velge, der det var viktigere for barna at de hadde muligheten til å velge i vanskelige beslutninger. Det var også signifikant forskjell i utsagnet at voksne tar gode avgjørelser. Som viste at barna mente det var viktigere at de voksne tar gode avgjørelser i hverdagslige beslutninger.

7.2 Betydning av alder for barns deltakelse

Det var signifikante forskjeller mellom 7. Klassingene og 10. Klassingene på utsagnet å få informasjon om hva som foregår. Det var like viktig for 10.klassingene å få informasjon i både hverdagslige og vanskelige beslutninger. Mens det for 7. Klassingene var viktigere å få informasjon i vanskelige beslutninger

7.3 Forskjeller på barn- og voksnes meninger

Det var signifikant forskjell i utsagnet å få det som du vil, der de voksne trodde det var mindre viktig for barn i vanskelige beslutninger enn det barna i undersøkelsen mente selv. Både voksne og barn hadde rangert å si min mening som det viktigste i både vanskelige og hverdagslige beslutninger.

7.4 Samsvar mellom norske barns rangeringer og funnene i Thomas (2002) undersøkelse.

På de tre utsagnene som var rangert som de viktigste var det samsvar i to av disse mellom undersøkelsene. Dette var å bli hørt og si min mening. Samtidig var det forskjell på hvilke av disse to som var rangert høyest. For de engelske barna var det viktigere å bli hørt, mens for barna i denne undersøkelsen var det viktigste å si min mening. På de tre utsagnene som var rangert i midten var det samsvar mellom undersøkelsene på utsagnet å få informasjon om hva som foregår. Blant de tre utsagnene som var rangert som minst viktige, var det samsvar på utsagnet at voksne tar gode avgjørelser og få det som du vil. Barna i denne undersøkelsen hadde på sin laveste rangering utsagnet få tid til å tenke på ting i hverdagslige beslutninger og at voksne tar gode avgjørelser i vanskelige beslutninger. Barna i den engelske undersøkelsen hadde å få det som du vil på laveste rangering.

Resultatene i denne undersøkelsen har betydning på flere områder. Slik jeg skrev i innledningen har det betydning for hvordan voksne som jobber med barn rent praktisk skal tilrettelegge for barnets rett til deltakelse på en måte som er best mulig for barnet. For det andre vil resultatene kunne bevisstgjøre de voksne på deres egne holdninger og syn på barn, og hvordan dette påvirker relasjonen til barna og kan påvirke grunnlaget for beslutninger som omhandler barn tas. Resultatene har betydning for å bevisstgjøre de voksne at forståelse og kunnskap som barn ikke kan generaliseres ut fra gitte kriterier fordi de er barn. Denne undersøkelsen vider at barn er forskjellige, og har ulike meninger og forventninger på hva som er viktig for dem både i vanskelige og hverdagslige beslutninger.

Forslag til videre arbeid.

Gjennom prosessen med denne oppgaven har jeg sett et behov for mer forskning som kombinerer barn og voksne som deltakere, der man kan sidestille deres meninger og opplevelser innenfor barnevernfeltet. Barn ønsker å bli hørt og tatt på alvor, og gjennom forskning kan dette gjøres på en måte der barns stemmer vil nå ut til voksne som jobber direkte med barn og myndigheter som skal legge til rette for barns deltakelse på et mer overordnet nivå.

8.0 Litteraturliste

Alderson, P. (2010). Younger children`s individual participation in `all matters affecting the child`. I Percy-Smith, B. & Thomas, N. (2010). *A Handbook of children and young people`s participation. Perspectives from theory and practice*. Abingdon: Routledge.

Lov om barneverntjenester av 17. Juli 1992 nr. 100 (barnevernloven) hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>

Gulbrandsen, L.M., Fallang, B., Olsen, B.C.R., Opsahl, K., Seim, S., Ulvik, O.S., Øien, I. & Østensjø, S. (2014). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis – en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Haugli, T. (2013). Hensynet til barnets beste. I Høstmælingen, N., Kjørholt, E.S. & Sandberg, K. (red.) (2013). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (2. Utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Høstmælingen, N., Kjørholt, E.S. & Sandberg, K. (red.) (2013). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (2. Utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Høstmælingen, N., Kjørholt, E.S. & Sandberg, K. (red.) (2016). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (3. Utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Håkonsen, K.M. (2009). *Innføring i psykologi*. (4. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kjørholt, A.T. (2010). *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.

Korsvold, T. (2016). *Perspektiver på barndommens historie*. Bergen: Fagbokforlaget.

NOU 2011:20. *Ungdom, makt og medvirkning*. Oslo: Barne-, og likestillingsdepartementet.

NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Seim, S. & Opsahl, K. (2014). Barns deltakelse i fritid. I Gulbrandsen, L.M., Fallang, B., Olsen, B.C.R., Opsahl, K., Seim, S., Ulvik, O.S., Øien, I. & Østensjø, S. (2014). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis – en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Svartdal, F. (2011). *Psykologiens forskningsmetoder en introduksjon*. (3. Utg). Bergen: Fagbokforlaget.

Thomas, N. (2002). *Children, family and the state. Decision-making and child participation*. Bristol: The policy Press.

Ulvik, O.S., Øien, I. & Olsen, B.C.R. (2014). Barns hjem som utgangspunkt for deltakelse. I Gulbrandsen, L.M., Fallang, B., Olsen, B.C.R., Opsahl, K., Seim, S., Ulvik, O.S., Øien, I. & Østensjø, S. (2014). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis – en utforskende tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vis, S.A. (2014). *Factors that determine children's participation in child welfare decision making*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. Tromsø.